

Department of Advertising and Public Relations
Institutionen för reklam och PR

Från högtid till måltid

*Uppföljning och utvärdering av aktiviteten Valinformation
inom ramen för regeringens Demokratisatsning 2006**

Stockholm 2007-03-15

Tom Andersson, forskningsledare

Hanna Hjalmarson, forskningsassistent

Karine Gambarjan, projektassistent

Joakim Nordblom, projektassistent

*Satsningen gick tidigare under namnet "Delaktiga Sverige".

INNEHÅLL

1. Prolog	3
2. Sammanfattning	4
3. Uppdraget	6
4. Utvärderingen i praktiken	8
5. Om valdeltagande och föreningsliv	10
6. En mångfald av projekt och resultat	14
7. Den lokala mobiliseringen	21
8. Kommunala perspektiv	27
9. Föreningsinsatser	34
10. Avslutande analys	44
11. Referenser	46
12. Appendix A: Enkätbrev och frågor	47
13. Appendix B: Intervjuguide	49
14. Appendix C: Guide till hearings	50
15. Appendix D: Enkät svar	66
16. Appendix E: Lokala rikspolitiker	68

1. Prolog

Valdeltagande handlar om deltagande. Men i vad?

För många ter sig frågan bara som dum. Valdeltagande handlar om deltagande i allmänna val. Det är något självklart och viktigt. För andra kvarstår frågan och leder lätt till andra.

Kan vissas gemenskap odla andras utanförskap?

För många är valet en högtid. Som alla högtider förutsätter det gemenskap, en gemenskap som ofta tas för given. Så det gäller att bjuda in på rätt sätt.

Vad sägs om en måltid, en välprövad metod?

2. Sammanfattning

Inför de allmänna valen 2006 fick Institutionen för reklam och PR (tidigare institutionen för tillämpad kommunikationsvetenskap – GI och IHR), vid Stockholms universitet, i uppdrag att genomföra en uppföljning och utvärdering av aktiviteten Valinformation inom ramen för Demokratiseringen. Aktiviteten genomfördes dels i sju storstadskommuner i stadsdelar med jämförelsevis lågt valdeltagande: Botkyrka, Göteborg, Haninge, Huddinge, Malmö, Stockholm och Södertälje; dels i fem gränskommuner som hade det lägsta valdeltagandet i 2002 års kommunalval: Dals-Ed, Eda, Haparanda, Strömstad och Årjäng.

Uppdraget till kommunerna var att skapa goda förutsättningar för valdeltagande i samband med 2006 års allmänna val. Målet var att nå grupper som enligt forskning och statistik deltar i mindre utsträckning, till exempel förstagångsväljare och personer med utländsk bakgrund. Av medlen skulle minst hälften användas för bidrag till det lokala föreningslivet för att ordna valdebatter, valmöten och sprida allmän valinformation på andra sätt.

Målet för uppföljningen och utvärderingen är att bedöma vilka insatser som ger effekt samt behovet av framtida satsningar. I det syftet genomfördes en rad studier och undersökningar: (1) genomläsning av forskning och statistik, (2) enkät till yngre väljare i berörda kommuner och kommunområden, (3) telefonintervjuer med föreningsrepresentanter, (4) hearings med lokala projektarbetare och kommunrepresentanter, (5) genomläsning av lokal press, samt (6) analys av kommunala redovisningar av projektet. Resultatet sammanfattas som följer.

Fördelningen av medel till kommunerna svarade inte mot större behov i storstäder och mindre behov i gränskommuner. Fördelningsprinciperna av medel kan inför framtida satsningar utvecklas och preciseras.

Insatserna har generellt utformats efter och riktats till relevanta målgrupper, även om det går att diskutera enskilda fall.

Riktlinjen att 50 % av medlen skulle gå till det lokala föreningslivet har generellt följts, även om vissa kommuner har haft problem att uppbåda föreningarnas intresse.

Över 250 föreningar har tilldelats anslag för Valinformation. Anslagen har generellt använts på ett ändamålsenligt sätt.

Insatserna har haft ändamålsenliga effekter i form av samtal, diskussion och debatt om svensk demokrati i allmänhet och det svenska valsystemet i synnerhet.

Insatserna har haft effekter på valdeltagandet i ca hälften av fallen, medan liknande effekter inte kan dokumenteras i resterande fall.

Aktiviteten Valinformation inför de allmänna valen 2006 var i många stycken en pilotsatsning. Föreningslivet har tillåtits att pröva nya idéer och metoder för att vitalisera den kommunala och lokala valrörelsen. I ett informationsstrategiskt perspektiv var det en korrekt satsning. Föreningslivet erbjuder informationsutbyte under väljarnas egna villkor. Personliga möten mellan väljare och politiker genom det lokala föreningslivet har vidare en påverkanspotential som går bortom anonym massinformation.

Den avgörande framgångsfaktorn är en tidig och bred uppslutning kring projektet med lokalt förankrade och starka projektledare.

Så var fallet i framför allt Dals-Ed och Malmö, men även i Botkyrka, Göteborg och Strömstad, samt till viss del även i Haparanda. I Årjäng och Södertälje fungerade uppslutningen sämre, även i Eda och Stockholm, samt till viss del även i Haninge och Huddinge. Vi vill emellertid framhålla att satsningen ändå har varit till nytta i sin helhet och värdefull för alla.

De brister som vi har sett har till stor del berott på en brist på tidigare operativa erfarenheter av att organisera och administrera förenings-satsningar av det aktuella slaget, varför vi väljer att framhålla de många lokala, konstruktiva samtal och diskussioner om de allmänna valen och demokrati som aktiviteten Valinformation mynnade ut i, framför enskilda problem. Projektet har i sin helhet resulterat i mer och bättre kunskap inför framtida satsningar. Inför framtida satsningar kan och bör emellertid det lokala föreningslivets demokratiska och politiska roller klargöras, så att samspelet med det partipolitiska systemet utvecklas än mer.

Det svenska valdeltagandet är i ett internationellt perspektiv inget problem att tala om. Det är högt. Däremot finns det problem på ett lokalt plan. Den ekonomiska, sociala och kulturella marginaliseringen är i vissa kommuner och områden större än andra. Här kan större, riktade satsningar på det lokala föreningslivet överbrygga de växande avstånden till politiken.

Villkoret är långsiktiga satsningar på lokala ledare och nätverk. Det krävs acceptans för nya arenor för politiska samtal än de som organiseras av etablerade politiska partier. Det krävs förståelse för att informella nätverk och aktiviteter kan vara effektivare vägar till medborgarnas engagemang än partiernas och myndigheternas information.

3. Uppdraget

Inför 2006 års allmänna val beviljade regeringen 7,65 miljoner kronor till tolv kommuner för att öka kunskapen om och intresset för valen och svensk demokrati. Denna aktivitet går under namnet Valinformation. Det var en av flera andra aktiviteter i Demokratisatsningen 2006 som tidigare gick under namnet Delaktiga Sverige. Kommunerna i aktiviteten Valinformation var dels de som har tecknat storstadspolitiska lokala utvecklingsavtal (Botkyrka, Göteborg, Haninge, Huddinge, Malmö, Stockholm och Södertälje), dels de som hade lägst valdeltagande i 2002 års kommunalval (Dals-Ed, Eda, Haparanda, Strömstad och Årjäng).

Uppdraget till kommunerna var att skapa goda förutsättningar för valdeltagande i samband med 2006 års allmänna val. Målsättningen var att nå grupper som enligt aktuell forskning och statistik deltar i mindre utsträckning, till exempel unga, personer med utländsk bakgrund, arbetslösa och låginkomsttagare. Närmare avgränsningar av målgruppen och arbetsformer skulle göras av kommunerna efter lokala förutsättningar. Vid genomförandet av aktiviteten skulle kommunerna ta hänsyn till människors olika förutsättningar samt att både kvinnor och män engageras.

Regeringen beviljade 600 000 kronor vardera till Botkyrka kommun, Haninge kommun, Huddinge kommun, Södertälje kommun, Dals-Eds kommun, Eda kommun, Haparanda kommun, Strömstads kommun och Årjängs kommun, samt 750 000 kronor vardera till Göteborgs kommun, Malmö kommun och Stockholms kommun.

Insatserna skulle genomföras i samverkan med det lokala föreningslivet. Av medlen skulle minst hälften användas för bidrag till det lokala föreningslivet, för att anordna valdebatter, valmöten, samt andra sätt att sprida valinformation. Medlen fick inte lämnas till politiska partier, däremot stod det föreningarna fritt att bjuda in representanter från de politiska partierna till föreläsningar, debatter eller motsvarande. I kommunernas uppdrag ingick att redovisa aktiviteten Valinformation till Regeringskansliet (Justitiedepartementet); hur verksamheten har genomförts, vilka föreningar som har fått bidrag, vilka metoder som har använts för spridning av valinformation, och hur många som har nåtts av den, samt konsekvenserna för jämställdheten mellan kvinnor och män.

Institutionen för reklam och PR (tidigare institutionen för tillämpad kommunikationsvetenskap – GI och IHR), vid Stockholms universitet, fick i uppdrag att göra en utvärdering av aktiviteten i sin helhet. Målet är att bedöma vilka insatser som ger effekt samt behovet av framtida satsningar. Det uppdraget beskrivs här i två delar, varav den första till stor del vilar på kommunernas egna redovisningar:

(1) Den första delen innebär uppföljning och sammanställning av uppgifter om målgrupper, föreningar och andel bidrag till föreningslivet, metoder för valinformation, insatsernas natur, och hur många som har nåtts av valinformationen, samt

(2) Den andra delen omfattar analys och utvärdering av de metoder som har använts, vilka metoder som kan sägas bidra till att öka mottagarnas förståelse för valsystemet, intresse för valet och valdeltagande.

4. Utvärderingen i praktiken

Uppföljningen och utvärderingen bestod i praktiken av sex delar: (1) aktuell forskning och statistik, (2) enkät till yngre väljare, (3) intervjuer med föreningsrepresentanter, (4) hearings med kommunrepresentanter och lokala projektarbetare, (5) genomläsning av lokal press, samt (6) analys av kommunala redovisningar av projektet. Vi beskriver kortfattat dessa delar i tur och ordning.

4.1. Aktuell forskning och statistik

Demokratisatsningen 2006 är inte den första. Regeringen har gjort flera satsningar tidigare, inför både allmänna val och val till Europaparlamentet. Dessa har resulterat i utvärderingar och rapporter som den aktuella utvärderingen bygger på. Dessa rapporter dokumenterar och sammanställer en stor mängd forskning om valdeltagande (referenser i slutet av rapporten). Det finns därför inga skäl att lägga något större arbete på den delen.

Demokratisatsningen 2006 skiljer sig emellertid på en punkt från tidigare satsningar. Det är betoningen på den lokala förankringen, att minst 50% av medlen skall fördelas till det lokala föreningslivet. Detta har föranlett oss att titta närmare på forskning om just samspelet mellan föreningsliv och demokratifrågor.

4.2. Enkät till yngre väljare

Vi genomförde en enkätundersökning i syfte att försöka fånga upp och mäta förändringar i den lokala mobiliseringen över tid. En enkät på svenska sändes ut i två omgångar till yngre väljare i de tolv kommunerna, en månad respektive fem dagar innan valdagen. Enkäten omfattade enkla ja- och nejfrågor rörande attityder, erfarenheter och avsikter i fråga om valet, samt respondenternas bakgrund (appendix A). Urvalet omfattade totalt 1857 personer mellan 18 och 26 år i nedanstående kommunområden. Urvalets storlek för ett område gjordes på basis av områdets befolkningsandel:

Storstadskommuner:

Botkyrka: Alby, Fittja, Hallunda, Norsborg och Storvreten

Göteborg: Biskopsgården, Bergsjön, Gunnared och Lärjedalen

Haninge: Jordbro och Brandbergen

Huddinge: Vårby, Skogås och Flemingsberg

Malmö: Fosie, Hyllie, Rosengård och Södra Innerstaden

Stockholm: Kista, Rinkeby, Skärholmen, Spånga-Tensta och Vantör

Södertälje: Fornhöjden, Hovsjö, Geneta och Ronna

Gränskommuner:

Dals-Ed: Hela kommunen

Eda: Hela kommunen

Haparanda: Marielund

Strömstad: Hela kommunen

Årjäng: Hela kommunen

Områdesindelningen följde på en e-postförfrågan till kommunala projektansvariga om de avsåg att prioritera vissa stadsdelar eller områden.

4.3. Intervjuer med föreningsrepresentanter

Vår kontaktlista över föreningar som hade beviljats bidrag växte efter hand och kom till slut att omfatta 252 föreningar. Under augusti och september 2006 genomfördes telefonintervjuer med 110 av dessa föreningar. Vi försökte nå alla vid minst två tillfällen. Intervjuerna syftade till att sammanställa erfarenheter av vad som fungerade bättre respektive sämre för att sprida kunskap och väcka intresse för valet. Intervjufrågorna var av halvstrukturerad karaktär (appendix B). Svaren bearbetades kvalitativt i form av fram- och motgångsteman.

4.4. Hearings med projektdeltagare

Två hearings genomfördes med lokala projektledare, assistenter och informatörer. Totalt 24 personer från samtliga kommuner deltog. Vi behandlade tre teman: valdeltagandet, generella projekterfarenheter och mer specifika erfarenheter av föreningsinsatserna. En enkät utformades som diskussionsunderlag (appendix C).

4.5. Genomläsning av lokal press

Efter valet gjordes en översiktlig kvalitativ genomläsning av lokalpress. Syftet var att spåra eventuella nyheter och reportage om valet, samt lokala valfrågor som kan vara av relevans för att analysera det lokala valdeltagandet.

4.6. Analys av kommunala redovisningar av projektet

Sist, men inte minst, har kommunala redovisningar av projektet lästs och analyserats. De innehåller viktig information som vi själva varken har haft möjlighet, tid eller resurser att införskaffa. I det avseendet vill vi framhålla Dals-Eds rapport som är ett föredöme för framtida satsningar. Även Malmö har delgett uttömmande uppgifter och analyser. I Haparandas fall har redovisningen närmast tagit formen av en forskningsrapport, vilket vi också uppskattar.

5. Om valdeltagande och föreningsliv

5.1. Valdeltagande

Forskningen framhåller generellt tre typer av faktorer som samspelar med valdeltagandet: (1) institutionella, (2) kontextuella och (3) individuella faktorer (Andersson, 2005).

Institutionella faktorer handlar om hur, när och var ett val genomförs i praktiken, och med vilka administrativa och tekniska hjälpmedel. Att lägga valet på en söndag istället för en vardag skapar till exempel bättre förutsättningar för ett högre valdeltagande, eftersom folk i högre utsträckning är lediga. Att upprätta röstlängder utan krav på registrering underlättar också. Institutionella faktorer är jämförelsevis stabila över tid.

Kontextuella faktorer är mer flyktiga. De avser allmän valinformation, valfrågor, partiernas valkampanjer och mediernas bevakning av valrörelsen. En valrörelse där de politiska blocken är lika stora, samtidigt som de politiska och ideologiska alternativen är tydliga, skapar spänning och därmed intresse för valet. Det är gynnsamt för valdeltagandet.

Individuella faktorer är liksom institutionella faktorer av mer stabil natur. De omfattar demografiska och psykografiska faktorer, till exempel ålder, ekonomi, utbildning och etnicitet, samt värderingar, kunskaper, attityder och beteendemönster.

Allmän och neutral valinformation, till exempel demokratiseringsinsatser inför allmänna val, är kontextuella faktorer, vars effekter är svåra att påvisa. Det har varit svårt att fastställa eller utesluta effekter på valdeltagandet eftersom alla faktorer samspelar med varandra (Andersson, 2005). Å ena sidan vet vi att många som inte engagerar sig i demokratifrågor och allmänna val har sämre kunskaper om demokrati och politik. Det förefaller i det perspektivet fullt rimligt att allmän och neutral valinformation kan ha effekter på valdeltagandet. Å andra sidan vet vi att valdeltagandet också är en fråga om attityder som formas över lång tid, till exempel förtroendet för politiker, och där det kanske inte är självklart att allmän och neutral valinformation skulle kunna påverka valdeltagandet.

Det är onekligen viktigt med kunskap om demokrati och allmänna val, men den är till stor del en individuell faktor snarare än en kontextuell. Generellt gäller att valdeltagandet är högre i resursstarka grupper än resurssvaga, vare sig vi talar om ekonomiskt, socialt eller kulturellt kapital. Valdeltagandet samspelar med andra ord med människors påverkansmöjligheter. Det ter sig rimligare att engagera sig i politiken och rösta på partier om vi upplever att vi kan styra våra liv eller samhället i stort. Självkänsla och kunskap spelar

här en viktig roll, men det är samtidigt individuella egenskaper som beror på individens samlade erfarenheter och historia.

Alla nämnda faktorer påverkar alltså valdeltagandet, men institutionella och individuella faktorer förklarar i högre grad variationer i deltagandet än kontextuella faktorer. I 2006 års allmänna val lär emellertid kontextuella faktorer ha spelat en viktigare roll än på länge. Valdeltagandet visade på ett trendbrott, en ökning i riksdagsvalet med 1,8% från valåret 2002. Det är inte osannolikt att tydliga politiska alternativ och jämna opinionssiffror för de två politiska blocken lockade fler medborgare till valurnorna (Holmberg och Oscarsson, 2004). Eftersom utgången var oviss kunde även enskilda röster te sig som mer betydelsefulla.

Ökningen 2006 är samtidigt blygsam. Variationen över grupper och kommuner är större. I kommunalvalet 2006 ligger Lomma i topp med ett valdeltagande på 89,4%, medan Haparanda har det lägsta på 59,5%. Lomma är en resursstark kommun, medan Haparanda kan beskrivas som resurssvag. Enligt SCB ligger medelinkomsterna i Lomma och Haparanda på närmare 300 000 respektive 200 000 kronor. Andelen personer med eftergymnasial utbildning uppgår till 51% i Lomma och 17% i Haparanda. Andelen utrikes födda är 6% i Lomma och 40% i Haparanda. Det här är mönster som står sig över längre tid. Det gällde även de allmänna valen 2002 och än längre tillbaka.

De individuella faktorerna berättar med andra ord mer om variationer i valdeltagandet än de kontextuella faktorerna. De berättar potentiellt också mer än institutionella faktorer när det gäller variationer i valdeltagandet inom ett enskilt land med ett enhetligt valsysteem. Det gäller inte minst Sverige som i internationell jämförelse har ett välfungerande valsysteem. Mot den bakgrunden, samt med tanke på att individuella faktorer är seglivade och svårpåverkade, att forskningen inte har kunnat fastställa några närmare effekter av allmän valinformation, är det på sin plats att fråga sig vilka utsikter den aktuella demokratisatsningen egentligen har. Både satsningen och uppföljningen kan te sig utsiktslösa, om inte rent av meningslösa.

Vad kan valinformation till värde av 7,65 miljoner åstadkomma i Sveriges mest i resurssvaga områden under några månader innan valet? Vad får oss att tro att dessa insatser har några effekter alls? Och hur ska vi som forskare kunna bedöma om insatserna spelar någon roll när så många andra, viktigare faktorer avgör valdeltagandet?

5.2. Föreningslivs betydelse

Demokratisatsningen 2006 skiljer sig från tidigare satsningar i ett mycket viktigt avseende. Minst 50% av medlen ska gå till det lokala föreningslivet.

Riktlinjen kan vara en konsekvens av slutsatserna i en tidigare utvärdering av satsningar inför Europaparlamentsvalet 2004 (Johansson och Karlsson, 2004). Där pekar forskarna på lokala föreningar och nätverk som en möjlig framtida väg för att nå och få personer att känna sig delaktiga i allmänna val. Det fanns också en viss kritik mot extra anslag till riksdagspartierna och deras aktiviteter för neutral valinformation. Satsningen på det lokala föreningslivet inför 2006 års allmänna val kan därför sägas vara ett svar på den kritiken och rekommendationen, varför det också är lämpligt med fokus på just föreningsinsatserna.

Föreningslivet är också intressant ur ett bredare forskningsperspektiv. Det vänder ut och in på gängse begrepp. *Är föreningslivet en institutionell, kontextuell eller individuell faktor när det gäller valdeltagande?* Eventuella föreningsinsatser innan valdagen är utan tvivel kontextuella, eftersom de är tillfälliga insatser. De är samtidigt en individuell faktor eftersom medlemmarna är mer eller mindre stabila sammanslutningar på basis av kulturell och social tillhörighet. Till viss del är de också institutionella, så till vida att föreningarna är etablerade, finansieras med bidrag från kommun och stat, samt driver en regelbunden informationsverksamhet i enlighet med samhällets normer. Föreningslivet faller med andra ord utanför den gängse modellen för vad som påverkar valdeltagandet.

Enligt Putnam (2000) är föreningslivet en form av socialt kapital, precis som sociala nätverk mer generellt. Det bygger, utvecklar och utvidgar gemenskap mellan människor och bidrar på så sätt till det allmänna förtroendet i och för samhället. Det samspelar vidare med andra former av samhällsengagemang, till exempel valdeltagandet, betalningsviljan för en gemensam välfärd, och andra uttryck för medborgarrättskänsla.

Den svenska statsvetaren Rothstein (2003) har ifrågasatt Putnams teori. Han menar att förtroendet för samhället vilar på stabila och välfungerande statliga institutioner, polis- och domstolsväsendet, inte på nätverk och föreningsliv. I en doktorsavhandling under Rothsteins handledning (Persson, 2003) dras även slutsatsen att statliga institutioner är viktigare än föreningslivet i fråga om förtroendet för det partipolitiska systemet. Vi vill inte gå in alltför djupt i en forskningsdebatt, men ändå framhålla Rothsteins kritik som problematisk.

Både Rothstein och Putnam ställer institutionella strukturer och sociala nätverk mot varandra. Putnam menar att nätverk bygger förtroendet i samhället, samt att starka statliga institutioner kan motverka informella nätverk. Rothstein framhåller istället institutioner som grunden för en allmän samhällsgemenskap, att nätverk är begränsade gemenskaper. Motsatsförhållandet mellan institutioner och nätverk för förtroendet i samhället ter sig emellertid tvivelaktigt.

Internationell forskning visar på många komplexa samband mellan nätverk, institutioner och socialt kapital i samhället (Allik och Realo, 2004; Cox, Rosenbluth och Thies, 1998; Freitag, 2006; Kääriäinen och Lehtonen, 2006; Letki, 2006). *Visst finns det konflikter mellan nätverk och institutioner, men det finns också ömsesidiga beroenden. Det handlar inte om att välja det ena eller det andra, utan att försöka förstå samspel och växelspel (cf "bottom-up" och "top-down" i Andersson och Hamrefors, 2005).* Rättsväsendets institutioner upprätthålls till exempel av professioner – domare, åklagare, advokater och polis – vilka underhålls av intresseorganisationer och nätverk, vilka i sin tur legitimeras och sanktioneras av andra samhällsinstitutioner – högskoleväsendet.

Samspelet mellan sociala nätverk, föreningsliv och institutioner är än mer påtagligt i politik, där förenings- och partirepresentanter transformeras till institutionella företrädare – regeringsrepresentanter – genom demokratiska val. Medborgarnas intresse för det etablerade politiska föreningslivet – riksdagspartierna – har emellertid förändrats dramatiskt, för att inte säga radikalt, under de senaste två decennierna. Riksdagspartierna har förlorat stora mängder medlemmar. Moderpartierna har förlorat en tredjedel av sin medlemskår, medan de politiska ungdomsförbunden har halverats. Det sjunkande intresset för det etablerade partisystemet återspeglar sig också institutionellt i form av allt färre förtroendevalda och andra personer med förtroendeuppdrag (Bäck och Öhrvall, 2004). Medborgarnas politiska intresse tar sig istället andra uttryck och former, inte minst opinionsbildning via medier och andra direktdemokratiska metoder (Persson, 2003). Intresset för föreningar som driver enskilda politiska sakfrågor har också ökat.

Utvecklingen kan säkert upplevas som skakig, inte minst av representanter för etablerade partier och institutioner. De kan dessutom hämta stöd från en del forskare som uppfattar utvecklingen som en konflikt mellan nya nätverk och gamla institutioner. Vi tror däremot att den samhällspolitiska utvecklingen i sin helhet handlar om växel- och samspel mellan nätverk, föreningar, organisationer, partier och institutioner som i olika sammanhang och tidpunkter kan vara såväl konstruktiva som konfliktfyllda. Det perspektivet ger oss också en rimligare hypotes att utforska, nämligen att demokratiska institutioner – allmänna val – kan dra nytta av det lokala föreningslivet.

Det är kanske lättare att locka enskilda medborgare till valurnorna genom lokala föreningar (gemenskaper) – och indirekt genom opinionsledare i sociala nätverk – än genom opersonlig massinformation som går direkt till enskilda individer. Det är i alla fall en strategi som är i linje med vedertagna forskningsteorier om påverkan, att påverkan är som störst i personliga relationer, även om massmedial information har större räckvidd.

6. En mångfald av projekt och resultat

I tabell 1 på nästa sida har vi sammanställt kommunuppgifter om demografi och deltagandet i valet till kommunfullmäktige 2006. De tolv kommunerna som deltog i projektet skiljer sig åt. Dels rör det sig om sju kommuner som ingår i regeringens storstadssatsning där fokus ligger på integrationsfrågor i specifika stadsdelar. Dels rör det sig om fem mindre gränskommuner till Norge och Finland med en större andel personer med norsk respektive finsk bakgrund. Med undantag för Haparanda är dock andelen personer med utländsk bakgrund lägre i gränskommunerna än i storstadskommunerna.

Uppgifter på kommunnivå om demografi är hämtade från SCB. Tabellen visar också uppgifter på stadsdelsnivå. De kommer från storstadskommittén eller kommunerna. De är ofullständiga och inte heller alltid jämförbara, inte minst för ålder där kommunal statistik inte använder sig av samma åldersspann. I flera fall har vi fått nöja oss med uppgifter för hela kommunen eftersom det inte har gått att få fram uppgifter för enskilda stadsdelar.

I fråga om valdeltagandet har vi utgått från kommunernas projektredovisningar, men även egna databassökningar på Valmyndighetens hemsida. I Göteborg har det skett förändringar i valdistrikt och valkretsar, varför jämförelser över tid är omöjliga att göra. I vissa fall har vi endast gjort en generell bedömning av riktningen i valdeltagandet, positiv eller negativ, med hjälp av vissa valdistrikt som får representera stadsdelarna i sin helhet.

Stadsdelarna i tabellen motsvarar de stadsdelar som kommunrepresentanter uppgav under våren 2006 som prioriterade områden inför valet. Det är i princip samma områden som är inkluderade i storstadssatsningen. Undantaget är Storvreten i Botkyrka där kommunen själv bedömde att det finns behov av extra insatser i vissa delområden. Gränskommunerna gjorde ingen närmare prioritering av geografiska områden, med undantag för Haparanda.

Det finns skäl att betänka stora skillnader i folkmängd i olika kommuner och stadsdelar. Stadsdelarna i Göteborg rymmer tillsammans drygt 80 000 personer. Det är nästan dubbelt så mycket som de fem gränskommunerna tillsammans. Göteborg fick 750 000 kronor i medel. Gränskommunerna fick tillsammans 3 miljoner kronor. Vidare är valdeltagandet generellt högre i gränskommunerna än i de berörda områdena i storstadskommunerna. Vi saknar exakta siffror på valdeltagandet i enskilda stadsdelar i Göteborg, men det rör sig någonstans mellan 50 och 60 % enligt kommunens egen redovisning. Valdeltagandet i gränskommunerna är generellt högre, mellan 60-70%, med undantag för Haparanda.

Tabell 1: Demografi och deltagandet i 2006 års val till kommunfullmäktige i de tolv kommunerna

Kommuner	Folkmängd 2006-11-01	Ålder 18-24 % 2005, om ingen markering	Utrikes födda % 2005	Utländsk bakgrund % 2005	Inkomst 2004	Efter- gymn. Utbildn. % 2005	Valdelt. % Kfv 2006	Förändring % sedan Kfv 2002
<i>Stadsdelar Delområden</i>								
RIKET	9 107 935	8,3	12,4	16,2	215 971	34	79,4	+1,47
Botkyrka	77 432	8,9	33,8	48,9	207 412	27	71,03	+2,31
Alby	11 299	-	-	57,1	-	23,3	57,8	+0,91
Fittja	7 227	-	-	64,5	-	16,5	58,0	+5,4
Hallunda/Norsborg	17 225	-	-	48,4	-	19,5	61,2	+3,1
Storvreten	-	-	-	-	-	23,0	74,0	-0,47
Dals-Ed	4 906	7,6	11,9	13,5	185 430	18	73,97	+3,57
Eda	8 680	6,6	20,8	22,9	183 884	16	65,84	-1,76
Göteborg	489 696	10,0	20,1	26,8	216 691	44	76,22	+2,22
Biskopsgården	25 589	10,6*	36,1	-	167 300	23,9	-	-
Bergsjön	14 526	12,0*	51,5	-	124 200	23,1	-	Neg
Gunnared	21 628	10,0*	47,2	-	156 000	21,6	-	Pos
Lärjedalen	23 815	8,9*	23,1	-	158 400	23,1	-	Pos
Haninge	72 838	8,5	18,4	25,4	227 000	25	76,76	+2,06
Brandbergen	10 385	-	-	30	-	20	-	-
Jordbro	9 294	-	-	38	-	19	-	-
Haparanda	10 198	7,4	39,8	50,7	179 204	18	59,53	+1,83
Marielund	-	-	-	-	-	-	51,3	+3,0
Huddinge	89 899	8,2	22,0	29,8	227 340	35	77,03	+1,23
Värby	9 157	-	47,1	64,8	186 700	22	-	Neg
Skogås	12 892	-	24,3	33,6	235 500	25	-	Pos
Flemingsberg	12 880	-	41,8	55,7	215 000	30	-	Neg
Malmö	275 564	9,4	26,0	34,5	189 617	40	73,49	+0,99
Fosie	39 614	9*	-	39	181 400	23	46,2/59, 9	- 6,8/+6,2***
Hyllie	30 711	7*	-	27	203 400	30	51,8/60, 8	+1,1/+7,7** *
Rosengård	21 447	10*	-	59	175 800	18	46,8/58, 0	- 6,4/+9,7***
S Innerstaden	32 089	13*	-	32	143 600	44	48,0/60, 8	- 1,9/+9,2***
Stockholm	782 344	7,9	20,0	26,3	248 982	50	79,06	+1,16
Kista	10 460	12,9**	-	53,1	239 800	48,8	-	Neg
Rinkeby	15 074	7,5**	-	88,7	153 200	18,9	51,4	+/-0
Skärholmen	29 445	6,6**	-	56	203 600	30	-	Neg
Spånga-Tensta	34 517	6,1**	-	52,9	243 800	34,1	-	+1
Vantör	35 364	6,8**	-	36,7	221 300	32,1	-	Neg
Strömstad	11 561	7,1	18,1	20,4	196 824	25	69,9	+3,8
Södertälje	81 439	8,8	25,6	36,8	213 824	29	73,12	+1,22
Fornhöjden	1 657	-	41,2	-	-	-	61,1/64, 8	-1,8/- 1,8***
Hovsjö	2 551	-	55,6	-	-	-	50,8/59, 0	- 2,0/+1,4***
Geneta	2 279	-	40,8	-	-	-	55,1/78, 3	- 2,7/+1,6***
Ronna	3 284	-	50,1	-	-	-	59,3/65, 4	-3,8/- 0,5***
Ärjäng	9 801	6,5	15,0	16,7	177 406	17	66,94	-2,06

* procentsatsen avser endast personer 19-24 år

** procentsatsen avser endast personer 20-24 år

*** Lägsta/Högsta valdeltagandet i området

Med tanke på att syftet med demokratisatsningen är att höja kunskapen om allmänna val bland resurssvaga grupper är det inte helt lätt att förstå fördelningspolicyn. Med den här reflektionen vill vi inte ifrågasätta värdet av medel till gränskommunerna, men rekommenderar en översyn av fördelningskriterier inför kommande satsningar där hänsyn också tas till befolkningsmängd, antal föreningar och antal aktiva i föreningar.

Två andra skillnader mellan storstadskommuner och gränskommuner är en högre andel yngre i storstäder och högre andelar äldre (65+) i gränskommuner. Det är också en större mångfald av etniska grupper i berörda områden i storstadskommunerna, medan gränskommunernas integrationsproblematik är smalare. I fråga om inkomstnivåer är det större likheter mellan storstadskommunernas stadsdelar och gränskommunerna. Det går hand i hand med generellt lägre utbildningsnivåer i jämförelse med rikssnittet, men undantag för enstaka stadsdelar i Stockholm och Malmö.

Valdeltagandet i kommunerna har både gått upp och ner i jämförelse med 2002 års allmänna val. Vi avgränsar uppföljningen och utvärderingen till valen till kommunfullmäktige eftersom Valinformation inkluderar grupper som får rösta i kommunalvalen, men inte i riksdagsvalet. De största skillnaderna i förändringar i valdeltagande över tid finns i samma del av landet. Dals-Ed och Strömstad har ökat med mer än 3 %enheter, medan Eda och Årjäng har backat med 1-2 %enheter. De bör därför kunna tjäna som jämförelseobjekt i analysen längre fram. På samma sätt är Malmö och Södertälje intressanta jämförelseobjekt. I Malmö har valdeltagandet ökat med nästan 1 %enhet. Södertäljes siffror är jämförbara. Däremot skiljer sig kommunerna kraftigt åt i de berörda stadsdelarna.

I de områden i Malmö som var föremål för Valinformation var uppgången i valdeltagande generellt mycket högre än kommunsnittet. I hälften av de berörda valdistrikten var uppgången över 5%. I Södertäljes fall var trenden den motsatta. Kommunens snitt i valdeltagande ligger klart över förändringen i de berörda stadsdelarna. I övrigt visar Botkyrka på positiva resultat, liksom Göteborg och Haparanda. Haninge, Huddinge och Stockholm uppvisar landade resultat, men på områdesnivå är det inga tydliga positiva förändringar. Haninge är intressant med en generell uppgång för kommunen i sin helhet, men med en negativ utveckling i berörda stadsdelar.

Resultatet av demokratisatsningen i termer av valdeltagande är blandat. Framgångar och bakslag finns bland såväl storstadskommuner som gränskommuner. *Eftersom projektbidragen per invånare generellt är högre för gränskommuner är det inte storleken på bidragen som i första hand förklarar det mångtydiga resultatet.* Det kan inte heller förklaras av demografiska skillnader mellan storstads- och gränskommuner, även om demografiska förändringar över tid är en potentiell faktor.

Instabilitet, hög kulturell och social rörlighet, kan i princip motverka informationsspridning och därmed också kunskapsspridning. Vi saknar emellertid systematiska jämförbara uppgifter om sådana demografiska förändringar, varför vi får lämna frågan obesvarad. Vi kommer att återkomma till den i vår sammanställning av kommunernas egna reflektioner på projektet.

Den genomsnittliga ökningen i valen till kommunfullmäktige ligger på 1,47%. Generellt visar kommunerna eller deras berörda kommunområden på högre siffror än så, även om det alltså finns områden som har gått i motsatt riktning. En preliminär bedömning är därför att resultatet av demokratiseringen i praktiken är positivt, men mot bakgrund av resonemangen hittills är det en högst osäker bedömning. För att komma närmare sanningen måste vi utreda om olika insatser i kommuner och kommunområden kan förklara skillnader i utvecklingen av det lokala valdeltagandet.

I tabell 2 på nästa sidan har vi sammanställt kommunernas egna uppgifter om deras insatser i projektet. Uppgifterna bygger på redovisningar, hearings och e-postkontakt. De varierar till innehåll, form och detaljrikedom, varför sammanställningen till viss del är ett resultat av våra analyser. De första kolumnerna handlar om utgiftsslagen. Därefter följer tre kolumner som beskriver rekryteringen av lokala nätverksinsatser: antal föreningar, samhälls- eller valinformatörer, samt ungdomsinsatser.

Med "lokala nätverksinsatser" avser vi lokala grupper eller personer som har bedrivit lokalt kontaktarbete med röstberättigade. Antal föreningar avser föreningar som har beviljats bidrag. Antal valinformatörer avser personer med uppgift att bedriva personligt kontaktarbete på offentliga platser eller genom att knacka dörr. Ungdomsinsatser är vår egen bedömning av omfånget av lokala nätverksinsatser riktade till ungdomar. Därutöver tillkommer en rad olika kommunala insatser, inte minst utbildningsverksamhet i olika former, kurser och studiecirkel. Tyvärr kan vi inte sammanställa alla dessa insatser. Kommunernas redovisningar är tyvärr allt för ofullständiga och fragmenterade för en sådan sammanställning. Inför framtida satsningar kan det vara värdefullt med en mall för kommunernas redovisningar. Dals-Ed är ett föredöme med systematisk sammanställning av en rad olika uppgifter.

Tabellen bygger som sagt på kommunernas egna uppgifter. Den har sina brister. Dels fångar som sagt inte alla lokala nätverksinsatser i projektet. Dels är den generell och gör inte rätt för kvalitativa skillnader, till exempel reella arbetsinsatser i tid. Tabellen är emellertid bättre än ingenting och ger oss en utgångspunkt för vidare analys.

Tabell 2: Kommunernas valinformatiönsinsatser i Demokratisatsningen 2006

Kommuner Stadsdelar Delområden	Andel % bidrag till föreningar	Andel % central aktivitet	Andel % medel till allm. info	Andel % adm- kostnad	Antal Fören- ingar	Antal informat örer	Ungdoms insatser	Samordning av nätverks- insatser
RIKET	-	-	-	-	-	-	-	-
Botkyrka	5,0 (31,7)*	10,6	51,3	8,0	17	50	++	+++
Alby	-	-	-	-	-	-	-	-
Fittja	-	-	-	-	-	-	-	-
Hallunda/ Norsborg	-	-	-	-	-	-	-	-
Storvreten	-	-	-	-	-	-	-	-
Dals-Ed	51,7	2	4,7	41,7	21	-	++	+++
Eda	50,3	-	-	-	-	-	+	+
Göteborg	51,0	-	-	49,0	51	12	-	+
Biskopsgården	-	-	-	10,4	9	-	-	++
Bergsjön	-	-	-	6,6	11	9	-	++
Gunnared	-	-	-	12	15	15	-	++
Lärjedalen	-	-	-	13,3	16	9	-	++
Haninge	41,5	37,4	10,0	10,0	10	4	+++	+
Brandbergen	-	-	-	-	-	-	-	-
Jordbro	-	-	-	-	-	-	-	-
Haparanda	50,2	23,0	23,0	22,7	15	1	+++	++
Mariefund	-	-	-	-	-	-	-	-
Huddinge	49,6	24,2	-	18,8	7	-	++	+
Vårby	-	-	-	-	-	-	-	-
Skogås	-	-	-	-	-	-	-	-
Flemingsberg	-	-	-	-	-	-	-	-
Malmö	54,1 (76,1)**	5,4	5,4	16,3	76	15	-	+++
Fosie	-	-	-	-	-	-	-	-
Hyllie	-	-	-	-	-	-	-	-
Rosengård	-	-	-	-	-	-	-	-
S Innerstaden	-	-	-	-	-	-	-	-
Stockholm	41	-	-	-	42	2	+	-
Kista	60,9	-	-	-	11	-	+	-
Rinkeby	33,3	-	-	-	15	-	+	-
Skärholmen	45,5	13,5	17,5	21,4	9	2	-	++
Spånga-Tensta	66,7	-	1,3	32	-	-	-	+
Vantör	34,3	-	48,4	5,3	7	<i>Ospec.</i>	-	-
Strömstad	49,9	-	19,5	27	14	-	++	++
Södertälje	49,3	-	51,7	-	10	-	+	+
Fornhöjden	-	-	-	-	-	-	-	-
Hovsjö	-	-	-	-	-	-	-	-
Geneta	-	-	-	-	-	-	-	-
Ronna	-	-	-	-	-	-	-	-
Ärjäng	32,8	-	-	49,4	-	1	-	+

* procentsatsen inom parantes anger andelen föreningsbidrag om vi räknar in arvoderingen till valinformatörer.

** procentsatsen inom parantes anger andelen föreningsbidrag om vi räknar in studieförbundens utbildning av valinformatörer. Malmö har särredovisat det, medan andra kommuner räknar det som föreningsbidrag.

En första reflektion är att utgiftsfördelningen inte skiljer sig alltför mycket mellan kommuner och stadsdelar. Flertalet har uppfyllt kravet på att minst 50% av medlen ska fördelas till det lokala föreningslivet. Botkyrka, Haninge, Årjäng och Stockholm avviker från målet, men av helt olika skäl. I Botkyrkas fall beror avvikelsen på ett medvetet val att organisera projektet efter tidigare erfarenheter. En projektledare i kommunen med ett brett lokalt kontaktnät fick uppgiften att rekrytera valinformatörer med förankring i det lokala föreningslivet. Formellt är detta ett avsteg från uppdragsbeskrivningen, att föreningarna själva skulle disponera medlen, men avsikten var samtidigt att skapa bästa möjliga förutsättningar för lokala nätverksinsatser, varför andemeningen ändå är den rätta. Därför bör inte upplägget kritiseras, även om det i princip bryter mot riktlinjerna.

I Haninges, Stockholms och Årjängs fall beror målavvikelsen på att det lokala föreningslivet helt enkelt inte ansökte medel i den utsträckning som var möjligt. Det berodde i sin tur på en rad olika faktorer: tidsbrist, samordnings- och planeringsproblem, bristande idéer och intresse från det lokala föreningslivet. I Haninge var ungdomsorganisationer aktiva, men intresset från det övriga föreningslivet var inte lika stort. I Stockholm var det till stor del samordningen och administrationen av det lokala föreningslivet som inte fungerade helt tillfredställande, medan Årjäng hade klara problem att mobilisera det lokala föreningslivet överhuvudtaget.

De lokala förutsättningarna för att engagera föreningslivet var och är med andra ord inte de bästa, inte bara för dem med avvikande måluppfyllelse (50/50), utan även för flertalet andra. Eda, Huddinge, Strömstad och Södertälje har också nämnt bristande intresse. Dals-Ed och Malmö uppger tvärtom motsatta ”problem”, att hantera en stor mängd ansökningar. Inte heller Haparanda har haft några större problem med det lokala föreningslivets intresse.

Kommunernas organisering av lokala nätverksinsatser skiljer sig åt på två huvudsakliga sätt: samordning respektive bredd i insatser. Med samordning avser vi gemensam aktivitets- och resursplanering för olika lokala nätverksinsatser. Med bredd avser vi såväl mångfalden och mängden av insatser. Botkyrka, Dals-Ed, Göteborg, Haparanda, Malmö och Strömstad uppger både effektiv samordning och bredd i lokala nätverksinsatser, medan Eda, Haninge, Huddinge, Stockholm, Södertälje och Årjäng uppger svagheter i både samordning och bredd, även om det ofta är något som väger tyngre än det andra.

Kommunerna kan alltså delas in i två grupper med starkare respektive svagare mobilisering av lokala nätverksinsatser. Det rör sig givetvis inte om någon vattentät indelning. Mobilisering av nätverksinsatser beskrivs snarare som en gradfråga. Mobiliseringen var starkare i Dals-Ed och berörda

stadsdelar i Malmö, svagare i Årjäng och berörda stadsdelar i Södertälje. Ändå är gruppindelningen intressant för utvärderingens syfte. Den sammanfaller ganska väl med en tendens till starkare respektive svagare utveckling av valdeltagandet i kommunerna eller deras stadsdelar. Vår kvalitativa bedömning av tillgänglig information är att det finns ett samband mellan mobiliseringen av nätverksinsatser och utvecklingen av valdeltagandet. En viktig fråga som följer på den bedömningen är vad skillnaderna beror på, varför mobiliseringen har varit lättare respektive svårare.

7. Den lokala mobiliseringen

I syfte att undersöka och förstå den lokala mobiliseringen av yngre väljare genomförde vi en postal enkät vid två olika tidpunkter med ett slumpmässigt urval i berörda kommuner eller stadsdelar. Det första utskicket skedde drygt en månad innan valdagen; det andra några dagar innan. För storstadskommunerna ligger urvalet på stadsdelsnivå, vilket gör att vi träffar rätt i en av de viktigare målgrupperna: personer med utländsk bakgrund. Vi gjorde vidare urvalet bland yngre väljare 18-26 år, eftersom de också är en viktig målgrupp för projektet.

Enkäten bestod av 27 påståenden som respondenterna fick svara ”ja” eller ”nej” på, i några fall även med svarsalternativet ”vet ej” (appendix A). De var indelade i sex grupper: attityder, informationskanaler, politiska samtal, informationsbehov, röstavsikt och bakgrund. Här följer en lista med alla påstående i respektive grupp:

Attitydfrågor

Jag tycker att politik är viktigt.
Jag tycker att politik är svårt att förstå.
Jag tycker att det är viktigt att rösta.
Jag tycker att politik är tråkigt.

Frågor om informationskanaler

Jag har sett och hört om valet på TV.
Jag har hört om valet på radio.
Jag har läst om valet i tidningen.
Jag har läst om valet på Internet.
Jag har fått information från ett parti.
Jag har deltagit i ett möte om valet.
Jag har hört om valet på annat sätt.

Frågor om politiska samtal

Jag har pratat om valet med min familj.
Jag har pratat om valet med vänner.
Jag har pratat om valet med arbetskamrater.
Jag har pratat om valet med politiker.

Frågor om informationsbehov

Jag vill veta mer om partierna i valet.
Jag vill veta mer om hur man röstar i valet.
Jag vill veta mer om partikandidaterna.

Frågor om röstavsikt

Jag röstar på ett eller flera partier.
Jag röstar på en person.
Jag röstar blankt.
Jag röstar inte alls.

Frågor om personlig bakgrund

Jag röstade i riksdagsvalet 2002.
Jag jobbar.
Jag studerar.
Jag bläddrar i en svensk dagstidning varje dag.
Jag känner mig som svensk.

I första utskicket, som ägde rum den 13 augusti, skickade vi enkäten till 1,500 personer. Det visade sig att 60 adresser i Stockholm var dubblerade. Därtill fick vi 24 returer ”adressaten okänd”. Det reella urvalet var 1416 personer. Vi fick tillbaka 524 ifyllda enkäter, en svarsfrekvens på 37,0 %. En månad senare, den 12 september, några dagar innan valdagen, skickade vi samma enkät till urvalsgruppen igen, samt till en kontrollgrupp på 500 personer. Syftet med kontrollgruppen var jämföra och kontrollera att upprepningen av enkäten inte kom att påverka svarsresultaten den andra omgången. En analys visade inte på några signifikanta eller nämnvärda skillnader kontrollgruppen och gruppen som fick enkäten två gånger.

Det andra utskicket resulterade i 355 enkätsvar från den upprepade urvalsgruppen, varav 1 av 3 var nya respondenter som inte hade svarat första gången, och 154 svar från kontrollgruppen. Även för kontrollgruppen var vissa adresser dubblerade eller felaktiga, varför urvalet för det andra utskicket blev 1857 personer. Totalt fick vi 509 enkätsvar, 27,4% svarsfrekvens.

Om vi betraktar de två utskicken över drygt en månad som en och samma undersökning kom enkäten att besvaras av 797/1857 personer. Det är en svarsfrekvens på 42,9 %. Urvalet gjordes efter folkmängd i respektive kommun eller berörda stadsdelar. Storleken på urvalet kom därför att skifta kraftigt mellan kommuner, varmed även antal respondenter. Antal respondenter per kommun är som följer: Malmö (183), Göteborg (177), Stockholm (163), Botkyrka (71), Haninge (62), Huddinge (49), Strömstad (27), Eda (25), Årjäng (21), Dals-Ed (9), Södertälje (8) och Haparanda (2).

Skillnaderna i svarsfrekvenser mellan kommuner innebär att det inte är meningsfullt att gå in på resultat för enskilda kommuner. Vi har istället valt att jämföra svarsmönster över tid samt mellan kommuner med starkare respektive svagare utveckling i valdeltagande. Låt oss först titta närmare på några svarsmönster över tid.

Fråga/Andel svar	13 aug.	12 sept.	Differens
Jag röstade i riksdagsvalet 2002.	36%	39%	-3
Jag jobbar.	64%	55%	-9
Jag studerar.	50%	42%	-8
Jag bläddrar i en svensk dagstidning varje dag.	62%	65%	+3
Jag känner mig som svensk.	80%	77%	-3

Det andra utskicket resulterade i lägre andelar som jobbar och studerar. Det indikerar en högre andel resurssvaga personer i det andra utskicket, även om vi inte kan vara säkra på det. Övriga förändringar i respondenternas profiler är allt för små för att dra några slutsatser av.

Fråga/Andel svar	13 aug.	12 sept.	Differens
Jag röstar på ett eller flera partier.	90%	91%	+1
Jag röstar på en person.	17%	34%	+17
Jag röstar blankt.	6%	12%	+6
Jag röstar inte alls.	7%	10%	+3

Procentsatserna för att rösta på partier, att rösta blankt och att inte rösta alls överstiger 100%. Det beror gissningsvis på en kombination av två faktorer, ogenomtänkta svar respektive att det är fullt möjligt att rösta på ett parti i ett eller två av de tre allmänna valen, men rösta blankt i ett annat. Det mest iögonfallande är annars andelen personröster över tid. Den ökar markant och ska ställas mot lägre andelar faktiska personröster i de allmänna valen 2006 (riksdagsvalet 22,2% och kommunalvalet 28,2%). Det kan bero på att de som svarar på enkäten har ett större politiskt intresse än

genomsnittet. I övrigt verkar röstviljan vara stabil, annat än att väljarna blir säkrare på att rösta blankt eller inte, eller att rösta överhuvudtaget. Även svaren på attitydfrågor är stabila över tid. Det finns en viss tendens till uppgång för inställningen till att rösta, att det är viktigt, men det är ingen signifikant förändring.

Fråga/Andel svar	13 aug.	12 sept.	Differens
Jag tycker att politik är viktigt.	92%	91%	-1
Jag tycker att politik är svårt att förstå.	56%	53%	-3
Jag tycker att det är viktigt att rösta.	88%	92%	+4
Jag tycker att politik är tråkigt.	47%	45%	-2
Jag har sett och hört om valet på TV.	66%	90%	+24
Jag har hört om valet på radio.	41%	49%	+8
Jag har läst om valet i tidningen.	73%	85%	+12
Jag har läst om valet på Internet.	37%	58%	+21
Jag har fått information från ett parti.	31%	75%	+44
Jag har deltagit i ett möte om valet.	3%	8%	+5
Jag har hört om valet på annat sätt.	52%	63%	+11
Jag har pratat om valet med min familj.	52%	79%	+27
Jag har pratat om valet med vänner.	58%	85%	+27
Jag har pratat om valet med arbetskamrater.	32%	52%	+20
Jag har pratat om valet med politiker.	7%	16%	+9
Jag vill veta mer om partierna i valet.	75%	59%	-16
Jag vill veta mer om hur man röstar i valet.	29%	24%	-5
Jag vill veta mer om partikandidaterna.	50%	47%	-3

Under de sista veckorna innan valet stiger andelen som har fått partiinformation kraftigt, även andelen respondenter som har diskuterat valet med familj och vänner stiger. Samtidigt sjunker behovet av information från de politiska partierna. Även behovet av information om hur man röstar sjunker, men inte lika mycket. Det är fortfarande 1 av 4 som uppger att de skulle vilja veta mer om hur man röstar några dagar innan valet.

Att behovet av partiinformation sjunker mer än behovet av allmän valinformation är inte förvånande, inte minst med tanke på att mediernas valbevakning är partiorienterad, samt att partiernas resurser är så pass mycket större än resurserna för allmän valinformation. Däremot är det förvånande med en så pass hög andel respondenter som fortfarande efterfrågar allmän valinformation några dagar innan valet.

Vi ska nu titta närmare på svarsmönstret för kommuner med starkare respektive svagare utveckling av valdeltagandet. Vi utgår från valdeltagandet på stadsdels- eller områdesnivå för de kommuner som uppgav prioriterade områden, eftersom urvalet till enkäten bygger på det. Det innebär följande grupper:

Starkare utveckling: Botkyrka, Dals-Ed, Göteborg, Haparanda, Malmö och Strömstad

Svagare utveckling: Eda, Haninge, Huddinge, Stockholm, Södertälje och Årjäng

Fråga/Andel svar	Stark utv.	Svag utv.	Skillnad
Jag röstade i riksdagsvalet 2002.	37%	39%	2
Jag jobbar.	55%	65%	10
Jag studerar.	55%	45%	10
Jag bläddrar i en svensk dagstidning varje dag.	65%	62%	3
Jag känner mig som svensk.	78%	78%	0

Det är signifikant fler som jobbar i den svagare gruppen, samt fler som studerar i den starkare gruppen. I övrigt är det inga signifikanta skillnader i profiler mellan de två grupperna.

Fråga/Andel svar	Stark utv.	Svag utv.	Skillnad
Jag röstar på ett eller flera partier.	78%	71%	7
Jag röstar på en person.	20%	21%	1
Jag röstar blankt.	12%	15%	3
Jag röstar inte alls.	11%	14%	3
Jag tycker att politik är viktigt.	93%	89%	4
Jag tycker att politik är svårt att förstå.	52%	59%	7
Jag tycker att det är viktigt att rösta.	90%	89%	1
Jag tycker att politik är tråkigt.	43%	50%	7

Den starkare gruppen har en starkare röstvilja och mer positiva attityder. Den svagare gruppen visar på större oförståelse och motstånd för politik. Det ska ställas mot de små förändringar i röstvilja och attityd som kunde urskiljas över tid. *Det tyder på att valrörelsen veckorna innan valdagen har begränsade möjligheter att påverkar röstvilja och attityder till valet.* Det blir än mer tydligt när vi tittar närmare på svarsmönstret för informationskanaler och behov.

Fråga/Andel svar	Stark utv.	Svag utv.	Skillnad
Jag har sett och hört om valet på TV.	81%	83%	2
Jag har hört om valet på radio.	40%	46%	6
Jag har läst om valet i tidningen.	81%	79%	2
Jag har läst om valet på Internet.	50%	50%	0
Jag har fått information från ett parti.	60%	61%	1
Jag har deltagit i ett möte om valet.	6%	5%	1
Jag har hört om valet på annat sätt.	57%	58%	1
Jag har pratat om valet med min familj.	69%	67%	2
Jag har pratat om valet med vänner.	75%	74%	1
Jag har pratat om valet med arbetskamrater.	45%	45%	0
Jag har pratat om valet med politiker.	14%	10%	4
Jag vill veta mer om partierna i valet.	66%	58%	8
Jag vill veta mer om hur man röstar i valet.	27%	19%	8
Jag vill veta mer om partikandidaterna.	51%	41%	10

De två grupperna skiljer sig inte nämnvärt åt ifråga om informationserfarenheter och kanaler, men väl ifråga om informationsbehov. Den svagare gruppen anser sig generellt ha mindre behov av både allmän och politisk information. Det tyder på en informationsmättnad för den svagare gruppen, trots att informationserfarenheterna och kanalerna inte skiljer grupperna åt, annat än för erfarenheten att prata med politiker (lägre för svagare gruppen).

Mättnaden går hand i hand med större distans till valet, svagare röstvilja och mer negativa attityder. Det kan jämföras med allmänhetens upplevelse av sportevenemang på TV. Vissa får aldrig nog. Andra får det illa kvickt. En fullt rimlig hypotes är därför att intresset avgör hur snabbt vi blir mätta på valinformation. *Ett svagt intresse ger en snabb mättnad, medan ett starkt intresse underhåller informationssökandet.* Låt oss därför titta närmare på två av de tolv kommunerna, Eda och Årjäng. De var de enda som visade på ett lägre valdeltagande år 2006 i jämförelse med år 2002.

Fråga/Andel svar	Eda/Årjäng 46 svar	Övriga 733 svar	Skillnad
Fått information från tidningar	59%	82%	23
Fått information från Internet	37%	51%	14
Fått information på annat sätt	39%	59%	20
Talat med vänner	57%	75%	18
Talat med kollegor	33%	46%	13
Vill veta mer om partikandidater	30%	48%	18
Tänker inte rösta alls	26%	12%	14
Tycker att politik är viktigt	78%	92%	14
Tycker att det är viktigt att rösta	70%	91%	21
Tycker att politik är tråkigt	61%	45%	16
Studerar	22%	52%	30
Bläddrar i svensk dagstidning	48%	64%	16

Unga väljare i Eda och Årjäng är mindre uppmärksamma på politisk information, vare sig det gäller information via medier eller i samtal med personer i ens omgivning. De anser också att politik är mindre viktigt och tråkigare än väljare i övriga kommuner. Skillnaderna är markanta. Det finns inga skäl att tro att det finns en stor informationsbrist i dessa kommuner. Det finns förvisso en nationell medieskugga att betänka, men det gäller å andra sidan många mindre kommuner i landet. Tolkningen är snarare den att intresset styr informationsvärdet, och att båda samspelar med ett lägre valdeltagande. Intresset är i sin tur avhängigt vardagskultur och socialiseringen in i den. Vi återkommer till det senare.

Låt oss avsluta presentationen av enkätsvaren med ett par mer specifika jämförelser: (1) män och kvinnor, samt (2) svensk eller ej. Forskningen visar att även om de flesta politiker är män, är det en större andel kvinnor som går och röstar, 1,6 % fler (Holmberg och Oscarsson 2004). Resultatet av

vår egen enkät ligger i linje med det. Kvinnor har ett något större politiskt intresse. De största skillnaderna mellan könen visar sig i frågan om man vill veta mer om de politiska partierna, samt om man tycker att politik är svårt att förstå.

Fråga/Andel svar	Män 392 svar	Kvinnor 405 svar	Skillnad
Tycker att politik är svårt att förstå	45%	65%	20
Vill veta mer om partierna	58%	70%	22
Vill veta mer om partikandidater	43%	51%	8
Har fått valinformation på annat sätt	54%	61%	7
Har talat om valet med kollegor	50%	40%	10
Röstade i valet 2002	33%	41%	8
Studerar	46%	55%	9
Är hemma med barn	2%	8%	6

Den sista jämförelsen handlar om skillnader i intresse mellan respondenter som känner sig svenska eller inte. Svenskkänsla borde kunna kopplas till ett nationalpolitiskt intresse. Man torde vara mer mån om framgångarna för ett land man känner sig som en del av.

Fråga/Andel svar	Känner sig svensk 600 svar	Känner sig ej svensk 169 svar	Skillnad
Tycker politik är viktigt	92%	86%	6
Tycker det är viktigt att rösta	91%	85%	6
Har fått information från TV	83%	75%	10
Har fått information från tidning	85%	71%	14
Har fått information från Internet	52%	44%	8
Har fått information från parti	63%	50%	13
Har talat om valet med familj	70%	60%	10
Vill veta mer om hur man röstar	22%	29%	7
Röstar blankt	11%	18%	7
Röstar inte alls	10%	20%	10
Röstade i valet 2002	40%	23%	17
Studerar	47%	60%	13
Bläddrar i en svensk dagstidning dagligen	66%	54%	12

Inte oväntat ser vi att de respondenter som inte känner sig svenska är mindre intresserade av svensk politik. I vissa fall kan det bero på att de inte blivit integrerade i det svenska samhället, men det kan också bero på att de ändå väljer att identifiera sig med sitt ursprungsland, inte minst om de bara bor tillfälligtvis i Sverige. I båda dessa fall blir det politiska engagemanget av naturliga skäl mindre. Intressant att notera är också att en större andel av dem som inte känner sig svenska studerar. Det kan bero på att de företrädesvis bor i storstadskommunerna, där det finns bättre tillgång på universitet och högskolor.

8. Kommunala perspektiv

Den 8 och den 15 november 2006 arrangerade vi två hearings med kommunala företrädare och lokala projektarbetare. Syftet var att mötas för erfarenhets-, kunskaps- och åsiktsutbyte, samt därigenom dokumentera bättre och mindre bra erfarenheter av projektet. För att skapa goda förutsättningar till förutsättningslösa samtal och diskussioner valde vi att inte bjuda in politiker eller tjänstemän på Justitiedepartementet. Av samma skäl valde vi att säkra och hålla på anonymiteten ifråga om kommentarer och åsikter. Det underlättade åsiktsutbytet, vilket vi ansåg vara en viktig del av själva utvärderingen. Inga namn eller annan information figurerar därför i denna rapport som kan identifiera källan till kommentarer och åsikter.

Totalt kom 25 personer att delta i våra hearings. Alla kommuner var representerade. Nidal Al-Mudafar, områdesutvecklare och projektledare i Malmö, deltog i form av en besöksintervju i Malmö. En hearing varade i 6 timmar och var uppdelad i tre delar: (1) valdeltagandet, (2) regeringens uppdrag och kommunala insatser, samt (3) föreningsinsatser och mediernas roll. I egenskap av värdar inledde vi varje del med en kort reflektion. Därefter var diskussionen fri, för att sedan avslutas med halvstrukturerade frågor (appendix B). En av oss förde samtalet, medan övriga kontinuerligt förde anteckningar av vad som sades. Vi väljer här att återge reflektioner under respektive diskussionsdel.

Valdeltagandet

Vi frågade inledningsvis hur deltagarna själva tolkade och såg på valdeltagandet i respektive kommun. Reaktionerna var lika många och blandade som deltagarna, men det fanns ett typiskt drag. Deltagare från kommuner med en starkare utveckling av valdeltagandet såg mer positivt på projektet och egna insatser, medan deltagare från kommuner med en svagare utveckling var mer kritiska till projektet i sin helhet. *Vi människor förklarar ofta våra framgångar som resultat av egna insatser, medan vi lika ofta åberopar andra, inte sällan okända faktorer för att förklara våra motgångar.* Det är inget fel, men vi bör påminna oss om det då och då.

Även om egenbedömningar sällan är neutrala och balanserade går det ändå finna intressanta och värdefulla mönster i dem. Ett annat generellt drag, förutom det redan nämnda, var att storstadskommunerna i starkare ordalag ifrågasatte kampanjer för valdeltagande. Till skillnad från gränskommunerna har storstadskommunerna varit med om demokratiseringsinsatser under flera år. Båda kommuntyperna var övertygade om att kortsiktiga och isolerade insatser inte har några effekter, utan att det beror på många andra faktorer, inte minst på partierna och politikerna själva. Gränskommunerna betonade

också vikten av långsiktighet, men de ifrågasatte inte på samma sätt behovet och vikten av de lokala insatser som ändå gjordes.

De skilda perspektiven är inte bara ett resultat av skilda erfarenheter, att storstadskommunerna har jobbat med demokratifrågor längre än gränskommunerna. De speglar också olika villkor för demokratifrågor och demokratiarbete. I storstadskommunerna med en mångfald av sociala grupper och kulturer är det helt enkelt svårare att planera och genomföra informations- och kommunikationsinsatser till bredare grupper. Målgrupperna är i högre grad fragmenterade och rörligare än i gränskommunerna. Den skiljelinjen färgade samtalen och diskussionerna i våra hearings. Representanter för storstadskommuner kom ofta in på den kulturella, språkliga och sociala komplexiteten i deras stadsdelar och områden.

Skiljelinjen mellan storstadskommuner och gränskommuner visade sig också i målbilder och målformuleringar. Gränskommunerna hade alla definierat ett högre valdeltagande som målet med projektet, medan 1 av 3 representanter för storstadskommunerna inte hade gjort det. För dessa var det istället intresse för demokratifrågor och kunskap om demokratin som var i fokus. *I Göteborg noterades till exempel en nedgång i antalet ogiltiga röster, vilket naturligtvis är ett både rimligt och gott mål med projektet.* I framtida satsningar bör antalet ogiltiga röster ingå i en systematisk utvärdering. Ingen har alltså rätt eller fel ifråga om aktivitetens syfte. Målformuleringen för Valinformation är i sig tvetydig, *att skapa goda förutsättningar för valdeltagande i samband med 2006 års allmänna val.* Det går att tolka åt många håll, allt från att upplysa om demokrati, till att göra en regelrätt kampanj för högre valdeltagande.

Att gränskommunerna kom att betona ett högre valdeltagande mer än storstadskommunerna är kanske en konsekvens av flera saker, men en viktig faktor är givetvis att gränskommunerna bjöds in till aktiviteten Valinformation på grund av det låga valdeltagandet i kommunalvalen 2002, snarare än på grund av generella demokratiproblem om delaktighet som färgar de mer kontinuerliga demokratisatsningarna i storstadskommunerna. En annan faktor är svårigheten att sätta mål för valdeltagandet i stadsdelar med hög social rörlighet och kulturell komplexitet. Rörligheten och komplexiteten är också de vanligaste förklaringarna till varför valdeltagandet i vissa kommuner eller stadsdelar inte utvecklades lika gott som andra.

Under våra hearings uppkom en mängd andra frågor om vad som påverkar valdeltagandet förutom projektet Valinformation. En hypotes var att rikspolitiker höjer intresset för valet i sin hemkommun och därmed det lokala valdeltagandet, samt tvärtom, att bristen på egna lokala rikspolitiker innebär ett lägre intresse för valet och valdeltagande. Vi beslöt oss därför för att jämföra representationen av rikskandidater för kommuner med högt och

lågt valdeltagande i valet till kommunfullmäktige. Vi jämförde antal kandidater och deras list-placeringar för tio kommuner av varje slag. Analysen visade inte på några som helst skillnader (appendix E).

Regeringens uppdrag och kommunala insatser

Alla deltagare var överens om att tidsplanen av aktiviteten Valinformation var allt för snäv och kortsiktig. Samstämmigheten var entydig. Beslut, riktlinjer, information och medel måste komma tidigare från Justitiedepartementet. Samma kritik har framförts i många tidigare satsningar. Kommunerna upplever en brist på hänsyn till kommunal och lokal planering. Det gällde än mer 2006 års satsning på aktiviteten Valinformation där projektet innebar en samordning med det lokala föreningslivet. Det tar flera månader att gå från kommunala beslut om deltagande, till att låta föreningarna kvittera ut bidraget. Tiden för samordning och planering av insatser har därför varit mycket snäv. Snäva tidsplaner är också en delförklaring till en del tjänstemäns hårda kritik av uppdraget i sig. Med höga ambitioner och ont om tid ökar stressen och därmed risken för att göra fel.

- Är det tjänstemän eller politiker som ska mobilisera folk till valurnorna?
- Ska tjänstemännen ställas till svars om deltagandet inte ökar?
- Är ”delaktighet” i val ett tjänstemannaproblem?
- Vem vågar ta djärva beslut som tjänsteman?
- Modiga tjänstemän som vågar ta ut svängarna åker ut vid nästa maktskifte.

Det här var några frågor och kommentarer som dök upp under våra hearings. De är intressanta eftersom de speglar ett grundproblem med demokratisatsningar inför partipolitiska val. Syftet är att öka kunskaperna om demokrati och väcka intresse för valet bland resurssvaga grupper, men det är samtidigt svårt för tjänstemännen att aktivt driva projekt med väljarkontakter när partier och politiker bär det huvudsakliga ansvaret för mobiliseringen i valrörelsen. Det kan uppstå intressekonflikter, till exempel det faktum att mobiliseringen av resurssvaga grupper kan uppfattas som en mobilisering av väljargrupper som gynnar vänsterblocket. Därför är det knappast förvånande att *centrala kommunala insatser, till skillnad från föreningsinsatser, handlade mer om samordning, administration, produktion och distribution av valinformation på olika språk, via olika medier, snarare än direkta kontakter med röstberättigade.* Undantag är kommuner som anlidade valinformatörer. I dessa fall stod kommunen för merparten av kontaktarbetet. Undantag är också satsningar på medborgarkontoren och andra offentliga platser där kommunen tillhandahöll allmän valinformation och hjälp att förtidsrösta, som är exempel på bra tjänstemannaaktiviteter.

Deltagarna i våra hearings var överens om att medborgarkontoren har varit till stor nytta för projektet.

Särskilt Göteborg framhöll betydelsen av medborgarkontor. Osäkerheten och okunskapen om rätten att rösta är större än vad vi tror. På medborgarkontoret kan valinformatörer med lokal förankring lotsa oinvidga till rätta. Där finns det tid och rum för fylligare information på det egna språket, än i normala vallokaler. Möjligheten att förtidsrösta är också central, liksom rätten att utfärda röstkort. Det gör det möjligt att få vägledning och utföra rösthandlingen på plats, utan stress i vallokalen. Även om resurserna i aktiviteten Valinformation inte direkt gick till medborgarkontor, så kunde de göra det indirekt genom resurser till informationsmaterial och valinformatörer. Det är i första hand storstadskommunerna som har använt sig av den här strategin med lyckat resultat.

Målgrupperna varierade beroende på kommun och stadsdel. Det var en prioritering på etniska grupper som var lokalt representerade; norska och finska väljargrupper i gränskommuner och många andra etniska grupper i storstadskommuner. Gränskommunerna lade vidare större vikt på yngre väljargrupper. Deras representanter hade yngre väljare som en klar, tydlig målgrupp, medan hälften av representanterna för storstadskommunerna inte uppgav unga som målgrupp. Det är också intrycket från diskussionerna. Med undantag för Haninge var det starkare fokus på kulturell mångfald. Haninge satsade stort på yngre väljargrupper, en satsning som enligt egna uppgifter gav utdelning i valdeltagandet hos förstagångsväljare.

För gränskommunerna var förstagångsväljarna centrala väljargrupper, om inte de främsta målgrupperna. Prioriteringen kan emellertid diskuteras eftersom andelen yngre är högre i storstadskommuner. Gränskommunerna har tvärtom en högre andel äldre väljare än för riket i sin helhet. Även äldre personer (60+) visar på sviktande valdeltagande.

I övrigt är kommunernas prioriteringar i linje med vad som är att förvänta när tiden för planering är kort. Centrala kommunala insatser handlar främst om valinformationsmaterial, samt administration och samordning av föreningsinsatser. De olika uppgifterna kom att samspela med varandra. Gränskommunerna till Norge hade till exempel norska medborgare bosatta i kommunerna som målgrupp. De norska kommuninvånarna organiserar sig emellertid inte i ett eget lokalt föreningsliv, varför kommunerna själva måste producera valinformation på norska och driva kontaktarbetet. Kommunerna försökte också få norska nyhetsmedier att informera om det svenska valet, eftersom många inflyttade norrmän i huvudsak använder sig av norska medier. I Haparanda är situationen annorlunda, eftersom en bofast, tvåspråkig befolkning har en upparbetad föreningsstruktur, och en tradition av att producera och distribuera information på finska. Det liknar invandrarföreningar i storstadskommunerna som trycker upp valinformation på sina hemspråk.

Informationsarbetet har tagit sig olika uttryck och former beroende på lokala strukturer och processer, men kommunal planering, samordning och administration kan ändå sägas vara mer eller mindre effektiva i ett organisationsperspektiv. Genom sin samordningsfunktion har den kommunala förvaltningen en viktig indirekt roll för kontaktarbetet med röstberättigade. Om förvaltningen har aktuell och relevant kunskap om föreningslivet blir samordningen mer effektiv för informationsarbetet än utan sådan kunskap. Utan kunskap finns det klara risker för felsatsningar. Det kan vara känsligt att samtala fritt och öppet om den här frågan under hearings, men erfarenhets- och åsiktsutbytet visade i alla fall på nämnda indikationer.

I våra hearings visade det sig att alla representanter för kommuner med starkare utveckling i valdeltagandet uppger att de har haft en välfungerande projektorganisation, klar struktur och klart ledarskap, medan hälften av representanterna för kommuner med svagare utveckling uppger att organisationsformerna i något avseende var oklar, strukturen eller ledarskapet. Vi finner samma mönster ifråga om hanteringen och fördelningen av ekonomiska resurser. De kommuner som har en starkare utveckling i valdeltagande har tyckt att det har fungerat bra, medan hälften av kommunerna med svagare utveckling har haft kontakt- och tidsproblem, att nå ut till och få det lokala föreningslivet intresserat av att delta i projektet. Dals-Ed, Malmö, Södertälje och Årjäng representerar här ytterligheterna.

I Dals-Ed och Malmö togs effektiva kontakter med det lokala föreningslivet tidigt under våren 2006. Intresset från föreningslivet var stort. Många föreningar kom att ansöka om medel och delta i projektet. Ledarskapet för projektet i Dals-Ed och Malmö var också klart och tydligt, med stark lokal förankring. Nidal Al-Mudafar, områdesutvecklare i Malmö, har till exempel jobbat med demokratifrågor och satsningar under många år och har etablerat starka lokala nätverk. I Dals-Ed fanns det ingen historia av den typen av utvecklingsarbete. Ändå utsåg kommunen tidigt ett tydligt och starkt ledarskap: Katarina Wästlund och Linda Andersson, som kontaktade, samordnade och hjälpte föreningslivet att genomföra en mängd evenemang. Södertälje och Årjäng upplevde motsatsen. De politiska besluten drog ut på tiden, samtidigt som det lokala föreningslivet inte visade på något större intresse för projektet.

Skillnader i lokalt engagemang har färgat projektet. Av allt att döma finns det ett samspel mellan förvaltning och föreningsliv. Intresset för projektet i central förvaltning och föreningsliv går hand i hand. Engagemang i det ena ledet innebär engagemang i det andra. Inga representanter för kommuner med en starkare utveckling i valdeltagandet uppger till exempel problem i löpande föreningskontakter och samordning, medan hälften av representanterna för kommuner med en svagare utveckling gör det.

Föreningsaktiviteter och mediernas roll

Vi avvaktar med en genomgång av föreningsaktiviteter till avsnittet som följer på detta. Här nöjer vi oss med att belysa de kommunala representanternas syn på aktiviteternas inriktning och karaktär. Det var nämligen ett centralt tema i våra hearings, vilka föreningsaktiviteter som egentligen ska räknas som valinformation.

I våra hearings lade vi märke till två återkommande värdekonflikter, dels konflikten mellan valinformation och politiska sakfrågor, dels mellan information och underhållning. Lokala politiska frågor kan locka och engagera publik till evenemang och aktiviteter, underhållning likaså. Gränsdragningar mellan valinformation och ren underhållning kan emellertid vara svåra att göra. I Haparanda anordnades till exempel ett lotteri där valdeltagandet enligt röstlängden fungerade som lott. Kommunen anordnade lotteriet i samarbete med en lokal resebyrå. Vinnaren var den lokala brandchefen, vilket annonserades i lokalpressen. Haparandas egen bedömning är att det var ett uppskattat inslag, men några var skeptiska och menade att ”jippon” av det här slaget är fel väg att gå för att engagera folk i demokratiska val.

Överlag verkade tvivel och skepsis inför ren underhållning vara större bland storstadskommunerna, medan gränskommunerna menade att ”jippon” kan tjäna syftet med aktiviteten Valinformation, att sådana aktiviteter kan vara en ingång till möten och relationer mellan politiker och väljare. Därigenom kan de skapa ett politiskt samtal och intresse. *Det viktiga är med andra ord att skapa mötesplatser för politiker och väljare, varmed underhållning är ett sätt att öppna dialogen.*

Storstads- och gränskommunernas olika perspektiv märktes även i diskussioner om politiska sakfrågor. Representanter för storstadskommuner drog gärna en hård gräns mellan politiska frågor och valinformation. Valinformation ska vara neutral och opartisk. Gränskommunerna hade lättare att tala om korsbefruktningar. *Kommunala insatser och föreningsaktiviteter inom ramen för Valinformation ska naturligtvis inte ta partipolitisk ställning, men det är värdefullt om tjänstemän och föreningar kan skapa arenor för engagerande åsiktsutbyten.* De kan lyfta fram andra och lokala sakfrågor som politikerna kanske inte själva tänker på. Heta frågor lockar publik och öppnar för allmän valinformation till en större publik.

Vi har inget riktigt bra svar på varför storstads- och gränskommuner visar på dessa skillnader, men en hypotes är målgrupperna ifråga. *I storstadskommunerna med en mångfald av olika kulturella och sociala grupper blir det viktigare med allmän, neutral och opartisk information om hur man överhuvudtaget röstar. I gränskommuner till nordiska grannar är det inte själva rösthandlingen som är främmande, utan gemenskapen.*

Norska och finska medborgare som är bosatta i svenska kommuner har nära hem. Delaktighet i svensk kommunalpolitik är därmed inte självklar på något sätt.

Olika perspektiv på information och underhållning speglar olika kulturella förutsättningar och utmaningar. I ett avseende är emellertid alla överens om att underhållning behövs, nämligen när det handlar om att tilltala och möta yngre väljargrupper. Alla representanter var överens om att yngre väljare är en viktig, men svår grupp att nå. Ointresset för partipolitik gör det svårt att motivera vikten av att rösta. Därför är det viktigt att låta yngre grupper arrangera sina egna evenemang som lockar den egna generationen, till exempel musikevenemang. *Mot yngre är det med andra ord mer "ok" med underhållning. Samma sak gäller politiska sakfrågor. Man accepterar lättare att ungdomsorganisationer driver sina egna politiska sakfrågor med hjälp av projektmedel än att andra föreningar gör det.*

Storstadskommuner och gränskommuner skiljer sig även i fråga om synen på nyhetsmedier. En aktiv lokalpress bedöms vara av större värde i mindre kommuner. Strömstad och Årjäng är i det avseendet varandras motsatser. Den lokala valbevakningen var omfattande i Strömstad i den egna lokala tidningen, Strömstad Tidning, inte minst en livlig debatt om norska uppköp av fastigheter i kommunen. Årjäng saknar däremot egen lokaltidning. Valbevakningen av den lokala valrörelsen i grannkommunernas press var enligt uppgift mycket sparsam. Det finns därmed ingen naturlig arena för lokal kommunalpolitisk debatt. Detsamma gäller storstäderna där nationell press slår ut lokalperspektivet i högre grad. Även om lokaltidningar finns har de inte samma funktion för den lokala offentliga debatten som lokalpressen i glesbygden.

9. Föreningsinsatser

Bidragen till föreningarna har varierat kraftigt. De lägsta beloppen, 3,000 kr eller mindre, har företrädesvis gått till föreningar i Malmö, där hela 76 föreningar beviljats anslag. De största beloppen, närmare 100,000 kr, har gått till studieförbund, samt föreningar i gränskommunerna, Eda och Dals-Ed. Fördelningen är konsekvent med att det finns en större mångfald och fler föreningar i storstadskommunerna, färre i de mindre gränskommunerna. Eftersom vi har funnit framgångar och motgångar i föreningsaktiviteter och valdeltagande i både storstads- och gränskommuner står det klart att det inte är bidragens storlek som är avgörande för framgångar och motgångar i projektet. Det är mest en rättvisefråga föreningarna emellan.

En del av föreningsbidragen har gått till studieförbund, med undantag för Malmö som inte redovisar bidrag till studieförbund som föreningsbidrag. Det kan diskuteras om detta är förenligt med riktlinjerna. Riktlinjerna är emellertid inte helt tydliga på vad som avses med föreningar. I framtiden är det ändå önskvärt med klarare fördelningskriterier. Studieförbund är av nationell karaktär, medan föreningar är lokala sammanslutningar.

Från kommunernas ansvariga fick vi kontaktuppgifter inklusive telefonnummer till föreningar som fick bidrag för att sprida valinformation. Vår kontaktlista över föreningar växte över tid och kom till slut att omfatta 252 föreningar. Under augusti och september 2006 genomförde vi telefonintervjuer med 110 föreningsrepresentanter. Betydligt fler har kontaktats, men varit svåråtkomliga. Vi försökte nå alla vid minst två tillfällen. Att man inte ringt tillbaka trots att meddelande lämnats kan vara ett tecken på att man inte vill bli intervjuad eftersom det inte gått så bra, men det kan förstås också bero på tidsbrist. Dessutom har vår kontaktinformation i vissa fall varit felaktig. Sammantaget har dock alla föreningsrepresentanter som vi fick tag på, med ett undantag, visat sig välvilliga till både satsningen, genomförandet och vår uppföljning. Med något enstaka undantag har alltså i princip alla varit positiva, både ifråga om egen insats och samarbetet med kommunen, även om de inte alltid är nöjda med resultatet.

Frånvaron av kritik och självkritik är inget att förvånas över. Det finns ingenting att tjäna på detta för vare sig tjänstemän eller det lokala föreningslivet. Tvärtom finns det allt att vinna på att lyfta fram fördelar och förtjänster med projektet inför framtida satsningar. Förenings-intervjuerna är därför inte intressanta som neutrala, opartiska kvalitetsbedömningar, liksom inte heller våra hearings. Däremot är de underlag för att analysera vad föreningarna har gjort i praktiken och vilka insatser som föreningarna själva upplever har fungerat bättre än andra. Intervjuerna syftade därför till att kartlägga föreningarnas erfarenheter av vad som fungerade bättre

respektive sämre för att sprida kunskap och väcka intresse för 2006 års allmänna val, snarare än att utvärdera enskilda och isolerade insatser.

I appendix B återfinns vår intervjuguide. Frågorna var halvstrukturerade och öppna till sin karaktär. Svaren bearbetades kvalitativt i form av *framgångsfaktorer och hinder*.

Föreningsrepresentanterna vittnar om en utbredd okunskap om det svenska politiska systemet bland sina medlemmar, hur och varför man röstar bland medlemmar och målgrupper för projektet, framför allt invandrare, från såväl Norge som mer avlägsna länder. Intresset för aktiviteter av renodlad informationskaraktär är emellertid inte högt. Det gäller att erbjuda något mer som ingång till ett mer informellt informationsmöte i någon form. Detta förklarar varför 4 av 5 tillfrågade erbjöd någon form av förtäring, till exempel kaffe, korv med bröd eller andra former av mat och dryck. Det förklarar också varför hälften av de tillfrågade arrangerade träffar och möten med medlemmar och andra utan närvaro av politiker: informationsmöten, studiecirklar eller demokratikurser.

Här följer en kort sammanställning av föreningsaktiviteter respektive föreningsinformation:

4 av 5 av aktiviteterna har inneburit någon form av gratis förtäring.

1 av 2 har ordnat allmän valinformation: studiecirklar eller demokratikurser utan politiker.

3 av 10 har anordnat paneldebatter.

1 av 4 har hållit möten med enskilda politiker.

1 av 10 har ordnat idrottsevenemang.

2 av 5 har informerat med hjälp av affischer.

3 av 10 betonar muntlig information och personliga kontakter.

3 av 10 har använt sig av flygblad.

1 av 10 har ordnat radiosändningar.

Valinformation har ofta delgetts under fester eller festliknande former. Vi bedömer det som en god strategi med tanke på att det rör sig om väljargrupper med låg kunskap, och/eller lågt intresse. Underhållning är en vedertagen strategi för att skapa gemenskap, samt förändra värderingar och utveckla nya relationer. Det är också en strategi som ter sig konsekvent med målgrupperna ifråga. Den får givetvis inte ta över syftet med projektet, men det går samtidigt inte att definiera och specificera vad som är rimligt eller orimligt på förhand. Föreningarna har tvärtom generellt visat på ansvar och engagemang i rikt varierande aktiviteter och evenemang.

Intressant att notera är att 1 av 3 säger att föreningsmedlemmarna har så pass täta kontakter att muntlig information är den både bästa och billigaste formen. Hur många man har nått ut till varierar och är inte sällan omöjligt att avgöra. Vissa kommuner rapporterar uppskattningar, inte minst de mer

framgångsrika i form av högre valdeltagande, men även dessa framhåller svårigheterna med uppföljning av räckvidd, antal deltagare och åhörare i evenemang och aktiviteter. Det är till exempel svårt att veta hur många som lyssnat på en lokal radiosändning, eller hur många som har sett en gatuteaterföreställning.

Generellt är intrycket att ju mer aktiv förening, dvs. ju fler aktiva medlemmar som en förening har i form av regelbundna möten och träffar, desto fler nås av valinformation. I efterhand kan det te sig som en självklar slutsats, men ingen kommun uppger att det har varit ett kriterium vid tilldelning av bidrag till det lokala föreningslivet. I flera fall har det varit en konsekvens av att aktiva föreningar också är aktiva på att söka bidrag, men det har ändå inte påverkat hur stora bidrag som olika föreningar har fått. Kriterierna har varierat, men i flertalet kommuner handlar det om en sammanvägning av många faktorer, inte minst den föreslagna aktivitetens syfte, karaktär och lokala förankring.

I det följande presenterar vi några fallstudier av föreningsaktiviteter. De utgör exempel på hur varierande föreningsinsatserna har varit. De levandegör mångfalden. Efter fallstudierna listar och sammanfattar vi framgångsfaktorerna som föreningarna själva ser på dem.

Fallstudie 1: Imamens röst.

Somali Intellectuell Banadir Förening i Gunnared utanför Göteborg driver i studiecirkelsform dialogkvällar med olika teman. Föreningen har cirka 300 medlemmar, alla muslimska somalier och föreningen bjuder in alla att delta via e-post och utdelade brev i brevlådor. Första kvällen, 1 juli, erbjuds valinformation om hur ett demokratiskt val går till, hur partier fungerar och vad som skiljer stat, kommun och landsting åt. En professor i juridik från Mogadishu informerar om röstning och partier. Kvällen samlar ca 45 somalier.

Dialogkväll två samlar ca 30 personer, män och kvinnor, och behandlar vad demokrati är och hur det står till med demokratin i världen. Några frågor från kvinnor blir hängande i luften. *Är det förenligt med islam att kvinnor röstar? Vem bestämmer vad jag ska rösta på?* För att få svar på frågorna inbjuds en imam till en tredje kväll som också handlar om islamsk extremism. 40 män och 10 kvinnor får beskedet att det inte är emot islam att rösta, även kvinnor kan rösta eftersom muslimer ska följa lagarna i det land de är i.

Fallstudie 2: Fotoutställning utan besökare.

Fotoklubben Nyans i Bergsjön, Göteborg, gör ett stort arbete med att samla bilder, tagna av både infödda och invandrare, till en fotoutställning med demokratitema. De har ordnat en politiker som ska hålla tal om demokratiseringsprocessen. Bidraget går till en layoutare som gör själva bildvisningen, hyra av projektor, annonser i lokaltidningen och tryckta affischer i färg. De pratar entusiastiskt med alla de träffar, de har information på hemsidan, de bjuder på kaffe med dopp. Själva kvällen dyker dock bara en handfull människor upp. Föreningens egen analys är att en annan förening hade Gudrun Schyman som gäst och en annan hade en debatt med politiker från alla partier närvarande, varför fotoutställningen blev utkonkurrerad.

Fallstudie 3: God planering i Hyllie

I mars 2006 satsade Föräldranätverket i Hyllie på en ny webbsida där en del av den bara handlar om valförberedelser: <http://valet.fnet.se/>. Flera föreningar som har fått bidrag för valinformation ansvarar för en gemensam informationskampanj. Det som utmärker den här insatsen är att det finns en tydlig plan för samtliga aktiviteter, vilket resulterade i en större mängd deltagare och en känsla av delaktighet. Här är några exempel.

Afghanska Akademiska Föreningen arrangerade startskottet för informationskampanjen den 8 mars med en stor fest i Krokbäcksskolan där 150 kvinnor och män samlades för att fira internationella kvinnodagen. Information delgavs om kvinnorättigheter, samhällsrättigheter, barn- och ungdomsrättigheter, men också medborgares skyldigheter. Valinformationen handlade till stor del om hur föreningen skall få boende i området att rösta.

Söndagen den 10 mars anordnade Elenora Albanska Kvinnoförening också ett festliknande arrangemang: 230 kvinnor, män och barn lyssnande till musik och dansade. Man berättade om demokratins grundtankar och det kommande valet. Med applåder och händerna uppsträckta lovade deltagarna att arbeta för stor mobilisering.

Inom ramen för föreningssamarbetet genomfördes ytterligare liknande evenemang. Dessutom utbildades så kallade "trappinformatörer" som gjorde hembesök för att nå kvinnor som sällan var ute och informerade om kommande aktiviteter. Cirka 100 personer delade ut informationsblad i trapputgångar. Även valambassadörer utbildades för valinformation på gator, torg och skolor.

Fallstudie 4: Politikerorientering i Dals-Ed

Den 14 juni arrangerade Eds skidklubb en politikerorientering. Den syftade till samtal mellan i första hand politiker och ungdomar. De politiska partierna deltog med egna lag. Orienteraren användes som en metafor för politikern, någon som strävar efter att välja den snabbaste vägen mellan kontrollerna (uppgifterna för kommunen). Medlemmar i föreningen och allmänheten bjöds in att delta och ställa frågor. Politikerna försökte förankra betydelsen av sitt arbete hos de unga väljarna genom att visa sig som snabba och lösningskreativa personer. De ville vara förebilder och skapa engagemang bland unga väljare.

Fallstudie 5: Debattpanel i Huddinge

Ungdomens Nykterhet (UN) arrangerade en debattpanel den 21 augusti. Syftet var ett att skapa gemenskap och engagemang bland medlemmarna och lyfta föreningens viktigaste frågor inför valet. UN tror på människans kraft att förändra. När människor sluter sig samman blir deras totala kraft att påverka större än den de har som enskilda individer. Att vara medlem i en ungdomsorganisation är en bra skola i demokrati där man röstar fram gemensamma beslut och implementerar dem i sin egen verksamhet.

En förutsättning för en fungerande demokrati är engagemang hos de människor som berörs av de demokratiskt fattade besluten. UN ser alkohol och andra beroendeframkallande droger som ett av de största hoten mot demokrati. I en debattpanel betonades att demokratifrågor är en naturlig del av visionen om ett bättre samhälle. Medlemmarnas personliga ställningstagande mot alkohol och andra droger är därför i grund och botten en demokratifråga. Paneldebatten samlade trogna medlemmar, ca 30 personer, samma deltagare som förra året när UN anordnade liknande evenemang.

Debattpanelen förmedlade kunskap och metoder om hur medlemmarna kan föra fram sina åsikter till icke medlemmar. Dessutom erbjöd UN ett utbud av kurser och studiecirkelar som syftar till personlig utveckling och ökad kunskap inom föreningens kärnområden demokrati och nykterhet.

Fallstudie 6: Köksbordssamtal i Lärjedalen (Göteborg)

Caritas är katolska kyrkans världsomspännande hjälporganisation. Caritas arbetar dels med internationellt bistånd, dels med socialt arbete på nationell nivå. I Hjällbo, en del av Angered i nordöstra Göteborg, har Caritas en frivilligcentral som genomförde en serie "Samtal runt köksbordet" med inbjudna politiker från samtliga riksdagspartier. Man vände sig till de

personer som vanligen besöker centralen, invandrare från en mängd olika länder, däribland många kvinnor och äldre, samt deras familjer och vänner. Totalt deltog 480 personer.

Under våren och sommaren arrangerade Caritas även en längre serie diskussionsträffar om de politiska systemen i deltagarnas hemländer och i Sverige. Med hjälp av både skön- och fack-litteratur studerade man Sveriges utveckling under de senaste femtio åren. Vidare genomförde man en utställning under namnet "Ett val under 2006 i en globaliserad vardag – i hemlandet och i det nya landet". Man följde också upp samtalen med hjälp av enkäter och telefonsamtal.

Upplevelserna av den här insatsen var inte odelat positiva. Svenska politiker och väljare med utländsk bakgrund lever i skilda världar och hade ibland svårigheter att förstå varandra. Trots detta är insatsen ändå ett gott exempel på hur valinformation kan ingå i ett långsiktigt arbete med att överbrygga skillnader och skapa gemenskap. Deltagarna förbättrade sina kunskaper i svenska och även deltagande politiker fick lära sig saker. För att invandrargrupper ska engagera sig i politiken krävs ofta att de har egen försörjning. Det kan lätt bli något av hönan eller ägget. För egen försörjning kan det krävas politiskt engagemang.

Fallstudie 7: Valrock med Vuxenskolan i Haninge

Vuxenskolan i Haninge, en kommun med musikprofil, är van vid att anordna större spelningar med lokala band. När föreningen fick erbjudande om att söka pengar ansåg man att det var en bra möjlighet att kombinera musik och politik. Dagen före valet, lördagen den 16 september anordnades "Valrock", en live-aid-gala i miniatyr med tio band. Mellan framträdandena svarade inbjudna politiker från samtliga partier i kommunfullmäktige på tre politiska frågor med musikanknytning. Politikerna fick även presentera nästa band.

De medverkande banden var mycket engagerade redan från början eftersom det råder ständig brist på replokaler. Ett politiskt intresse för musikfrågor skulle kunna öka engagemanget från båda håll. Det tycktes också finnas ett ömsesidigt intresse. Publiken på ca 400 åhörare ställde frågor och kom med förslag. Konserten är ett bra exempel på politiker och väljare som kom att närma sig varandra och engagera sig i lokala heta frågor.

Sammanställning av framgångsfaktorer

På basis av telefonintervjuer med föreningsrepresentanter, hearings, personkontakter och rapporteringen i nyhetsmedier, ska vi här summera vad vi urskiljer som framgångsfaktorer för föreningsaktiviteter som valinformation. De är kvalitativa bedömningar av oss fyra som har jobbat tillsammans med uppföljningen och utvärderingen.

1. Gratis fika, korv eller buffé!

”Man måste bjuda på något, annars kommer ingen”.

Det var en återkommande åsikt och mening. Partipolitiken engagerar inte målgrupperna ifråga. Det måste bjudas på något. På publikdragande evenemang har det därför så gott som alltid funnits gratis kaffe, te, bullar, frukt eller mat. Maten kan vara allt från grillkorv till att flera föreningar hjälps åt och lagar festbufféer. Att bjuda på något är extra viktigt i projekt med andra teman än debatt eller seminarium, till exempel teater eller fotoutställning.

2. Informell kontakt med politiker engagerar.

Det är svårt att ge förtroende till en ”abstrakt” politiker som du i bästa fall bara har sett på bild. Att träffa och se politiker personliga ger en starkare känsla av närhet. Idrottsevenemang, tävlingar och fester lyckas ofta skapa bra kontakt med politiker. Om politikerna dessutom är intresserade av föreningens primära intresseområde, till exempel fotboll, är det extra bra men inte nödvändigt.

Några föreningar menar att det har varit svårt att få tag i politiker och att få dem att ställa upp. Vissa kommuner, till exempel Malmö, har sammanställt kontaktpersoner åt föreningarna, men det här menar vi är en fråga för partierna att ta tag i. Partiernas hemsidor har många gånger en hel del att önska när det gäller lokal kontaktinformation.

3. Politikerna ska vända sig till publiken, inte till varandra

De mest givande debatterna är de som lyckats hålla debatten mellan publik och politiker, och inte mellan politikerna. Om debatten hamnar mellan politikerna blir det lätt ovanför huvudet på publiken. De vill diskutera konkreta frågor. Därför är det viktigt med en moderator som kan styra samtalet mellan politiker och publik. Harald Treutiger bidrog dessutom till att en debatt i Strömstad kunde direktsändas i radio.

4. Utnyttja ett ämne som engagerar

Föreningarnas egna intressen och frågor bör ibland kompletteras med hetare frågor. Strömstad gick bättre än väntat tack vare en mycket het fråga: norska uppköp av fastigheter. Frågan var så laddad att det resulterade i att ett nytt lokalt parti bildades som dessutom fick flest röster.

5. Stark koppling till valet

En teaterföreställning eller fotoutställning med politiskt eller demokratiskt tema räcker inte för att dra publik. Bjud ändå in politiker, antingen för debatt eller bara för att låta allmänheten lära känna politiker. Folk vill träffa politiker och de vill ha debatter, men inte om ideologi, utan om sakfrågor. Med förstagångsväljare måste man hitta sakfrågor som engagerar.

6. Kunskapen växer i mindre grupper

En del människor upplever skam om de inte vet hur man röstar eller vad landstinget gör. Om man bjuder in sådana deltagare bör gruppen göras mindre och homogen så att även "dumma" frågor kan ställas. Deltagarna bör vara av samma kön. Moderatoren bör vara extra noggrann med att poängtera att alla frågor är välkomna.

7. Beprövad erfarenhet håller i längden

Många föreningar uppger att deras aktiviteter har varit framgångsrika eftersom de bygger på beprövad erfarenhet. Invandrarföreningar arrangerar till exempel regelbundet möten, fester eller gudstjänster där det passar att bjuda in politiker. För idrottsklubbar var det ofta lämpligt att sprida valinformation i samband med matcher eller tävlingar, som samlade större publik än om de skulle ha bjudit in till rena informationsmöten. På samma sätt genomförde musik- och teaterföreningar normala evenemang, men med någon politisk anknytning.

Det kan vara svårare att på kort tid genomföra någon obeprövad aktivitet som medför att man måste knyta nya kontakter, såsom utställningar, gatu-teater eller lägerresor. Detta betyder inte att sådana aktiviteter inte ska kunna erhålla medel, men man bör vara medveten om att de kräver bättre framförhållning.

8. Samarbeta med andra föreningar!

Det har varit vanligt med samarbete mellan föreningar som har sökt och fått bidrag var för sig. Det har så gott som alltid resulterat i större intresse och engagemang, inte minst för föreningar som har fått små medel, däribland

många kvinnoföreningar. De har dragit nytta av varandra. Det går med andra ord att få ut en högre effekt av samma summa pengar om flera föreningar samverkar i en genomtänkt strategi.

9. Löpande engagemang och intresse

En mängd föreningsrepresentanter påpekar att även om de uppskattar satsningen på att sprida valinformation så krävs bättre förankring. Det räcker inte med att ”dimpa ner en månad före valet” för att få folk att gå och rösta. Istället krävs ett kontinuerligt engagemang från partierna och deras politiker.

10. Engagemang smittar

Det faktum att det finns personer som engagerar sig i valinformationsarbetet och vågar stå för att det är en viktig fråga motverkar likgiltighet.

TABELL: Sammanfattning av telefonintervjuer om erfarenheter och upplevelser av föreningsinsatser

	Seminarium, TV- och radioprogram	Debattkväl med politiker	Konstutställning/ teater	Sportaktivitet	Hembesök	Tipspromenad, resa eller utflykt	Picknick, fest
Målgrupp	Allmänhet (inom en språkgrupp).	Vuxna och ungdomar över 18 år.	Allmänheten, några för kvinnor över 30 år.	Ungdomar 10 till 18 år och allmänheten.	Invandrade familjer utan kunskap i svenska.	Ungdomar och gymnasieelever. Mammor med barn under 10 år.	Allmänhet
Deltagare, engagemang, resultat	Seminarium lockade bara aktiva medlemmar. Svårt att mäta för radio och TV.	Mest aktiva medlemmar. Politiskt intresserade medlemmar. Vänner.	Mest aktiva medlemmar. Vänner. Inte politiskt intresserade.	Aktiva medlemmar över 18, ungdomar vänner.	När de ointresserade och svårtillgängliga.	Ungdomar, aktiva medlemmar, vänner, icke aktiva medlemmar.	Samtliga intresserade.
Erfarenheter	Svårt att locka folk till "utbildning". TV och radio ger bra räckvidd.	Nära, konkreta ämnen engagerar. Politiker får inte debattera med varandra, de ska svara på publikens frågor, annars kan det bli käbbel.	Bör ha stark koppling till valinformation. Endast aktiva medlemmar är engagerade.	Bra att träffa politiker i icke officiell miljö, skapar mer tillit och förståelse.	Informationen kommer fram. Svårt att få kontakt.	Lätt att engagera ungdomar och familjer. "Word of mouth" fungerar bra, gruppptryck.	Socialt umgänge och vi-känsla. Starkt verktyg för att få folk att lyssna.
Budget	TV/radio: själva produktionen, affischer och utskick. Seminarier: reseersättning och ibland arvode till politiker. Fika.	Reseersättning och arvode till moderator, flygblad, annonser och löner för administration.	Avgifter för lokal, ljussättning, fika och reklam.	Tävlingsadministration, priser, reklam	Informationsblad i olika språk Utbildningar för informatörer	Resekostnader Arvode till föreläsare Information	Bygga scen, arvode till föreläsare och band. Festutgifter.
Intresse för valet 2006	Varierar bland olika grupper	De berörda av debattämnet blev mycket intresserade.	Litet intresse, medlemmarna är koncentrerade på andra saker, lyckosamt om koppling till politik är stark.	Stort intresse bland aktiva ungdomar. Icke aktiva är svåra att nå.	Litet intresse men ökat engagemang för framtida val.	Något större intresse bland förstgångsväljare.	Allmänt hög intresse och engagemang.

10. Avslutande analys

Den avgörande framgångsfaktorn är tidig planering och förankring, samt bred lokal uppslutning med lokala starka projektledare. Det förutsätter i sin tur långsiktiga satsningar på relationer och nätverk, framför kortsiktiga insatser och kampanjer.

Detta är vår övergripande slutsats av aktiviteten Valinformation. Satsningen har haft gynnsamma effekter i ca hälften av kommunerna, medan de har varit mindre framgångsrika i resterande fall. Vi vill emellertid inte klandra enskilda kommuner, utan framhålla att satsningen har varit till nytta för alla involverade och att den därför är värdefull i sin helhet.

Partier och politiker mobiliserar i första hand sina medlemmar och "egna väljare", dvs. redan frälsta. I andra hand vänder de sig till övriga väljare, men väljare som ändå ligger nära den egna politiken. Det finns emellertid väljargrupper som inte faller inom dessa kategorier, till exempel väljare som inte känner till eller förstår svensk partipolitik, eller som är ointresserade och likgiltiga inför traditionell partipolitik, eller som direkt misstror politiker. I dessa olika fall tenderar politiker och väljare att hålla avståndet till varandra, varför det finns skäl att skapa och underhålla nya platser och arenor för politiska samtal. Vi menar att det lokala föreningslivet har fyllt den funktionen inför de allmänna valen 2006 och att de kan fylla den funktionen än mer och bättre i framtiden.

Satsningen inför de allmänna valen 2006 var en pilotsatsning. I många avseenden har den varit experimentell i sin karaktär. Föreningslivet har tillåtits att pröva nya idéer och grepp för att vitalisera den lokala valrörelsen och valdebatten. I ett informationsstrategiskt perspektiv, i professionell och forskningsmässig mening, var det en helt korrekt satsning. Personliga möten genom det lokala föreningslivet har en långt större påverkans- och förändringspotential än anonym information.

De brister som vi har sett har till stor del berott på en brist på tidigare operativa erfarenheter av att organisera förenings-satsningar av motsvarande slag. Vi menar att bristerna är förståeliga och fullt acceptabla med tanke på ramarna för projektet, resurs- och tidsbegränsningar. Istället vill vi betona och lyfta fram de många lokala och konstruktiva samtal om de allmänna valen och svensk demokrati som aktiviteten Valinformation mynnade ut i. Projektet har gett oss mer och bättre kunskaper inför framtida satsningar.

Vi har flera gånger i rapporten pekat på skillnader mellan storstads- och gränskommuner. Vi har urskilt olika kommunikationsstrategier som följd. Storstäderna präglas av större kulturell mångfald, varmed tonvikten i högre grad har legat på neutral och saklig, men också personlig valinformation om

valsystemet på olika språk. Gränskommunerna har i högre grad uppfattat underhållning som en fruktbar väg att nå ointresserade väljare. I fallet yngre väljare skiljer sig inte storstads- och gränskommuner åt. Mot den gruppen faller sig underhållning naturlig för alla. Olika grupper kräver med andra ord olika kommunikationsstrategier (cf Cacioppo och Petty, 1981).

Det lokala föreningslivets roll i en valrörelse är på många sätt ett oskrivet blad i vår demokrati, men vi tror att dess roll kan komplettera de politiska partiernas. Det talas inte sällan om ett växande avstånd mellan politiker och väljare, att förtroendeklyftan växer, att personliga möten mellan politiker och väljare uteblir. Här tycker vi oss finna en roll för det lokala föreningslivet.

I en tid då etablerade politiska partier har problem med att utveckla och underhålla direkta personliga dialoger mellan politiker och medborgare kan det lokala föreningslivet fungera som en arena för nya mötesplatser och samtalsarenor, inte primärt för att höja valdeltagandet, utan för att sprida kunskap och intresse för svensk demokrati.

Vår representativa demokrati bygger på att politiska partier presenterar sin politik för väljarna, som därefter tar ställning till vilka partier och politiker som bör styra landet. Vi vill betona att vi inte på något sätt menar att andra typer av föreningar ska ta över det uppdraget. Däremot menar vi att nya organisationsformer behövs för att bygga relationer mellan politiker och väljare.

Massmedierna fyller allt mer rollen som politisk arena på bekostnad av direkta och personliga möten mellan politiker och väljare (cf Nord och Strömbäck, 2003). Vi menar att föreningslivet kan fylla en viktig roll i framtiden för att utveckla och vårda förtroendet för politiker, partier och det demokratiska systemet i sin helhet.

11. Referenser

- Allik, J och Realo, A. 2004. "Individualism-Collectivism and Social Capital". I *Journal of Cross-Cultural Psychology* 35(1): 29-49.
- Andersson, T och Hamrefors, S. 2005. *Växelverkan mellan centrala och perifera informationsprocesser*. Forskningsrapport 4/05. Stockholm: Sveriges Informationsförening.
- Andersson, T. 2005. *Moment 22 – uppföljning och utvärdering av riksdagspartiernas informationsinsatser inför Europaparlamentsvalet 2004*. Stockholm: Justitiedepartementet.
- Bretzer, YN. 2005. *Att förklara politiskt förtroende – betydelsen av socialt kapital och rättvisa procedurer*. Doktorsavhandling. Göteborg: Statsvetenskapliga institutionen, Göteborgs universitet.
- Bäck, H och Öhrvall, R. 2004. *Det nya seklets förtroendevalda – om politikerantal och representativitet i kommuner och landsting 2003*. Rapport. Stockholm: Justitiedepartementet, Svenska kommunförbundet och Landstingsförbundet.
- Cacioppo, JT och Petty, RE. 1981. *Attitudes and Persuasion: Classic and Contemporary Approaches*. Boulder: Westview Press. US.
- Cox, GW, Rosenbluth, FM, and Thies, MF. 1998. "Mobilization, Social Networks, and Turnout: Evidence from Japan". I *World Politics* 50(3):447-474.
- Freitag, M. 2006. "Bowling the state back in: Political institutions and the creation of social capital". I *European Journal of Political Research* 45:123-152.
- Holmberg, S och Oscarsson, H. 2004. *Väljare – Svenskt väljarbete under 50 år*. Stockholm, Sverige: Nordstedts Juridik.
- Johansson, Folke och Karlsson, Lars. 2004. *Utvärdering av demokratiseringen inför Europaparlamentsvalet 2004*. Stockholm: Justitiedepartementet.
- Kääriäinen, J och Lehtonen, H. 2006. "The variety of social capital in welfare state regimes – a comparative study of 21 countries". I *European Societies* 8(1): 27-57.
- Letki, N. 2006. "Investigating the Roots of Civic Morality: Trust, Social Capital, and Institutional Performance". *Political Behavior* 28:305-325.
- Nord, L och Strömbäck, J. 2003. *Valfeber och nyhetsfrossa – politisk kommunikation i valrörelsen 2002*. Stockholm: Institutet för mediestudier.
- Persson, J. 2003. *Politiska resurser och aktiviteter 1992-2001*. Levnadsförhållanden Rapport nr 102. Stockholm: Statistiska Centralbyrån.
- Putnam, RD. 2000. *Bowling Alone – The Collapse and Revival of American Community*. New York: Simon & Schuster Paperbacks. US.
- Rothstein, B. 2003. *Sociala fällor och tillitens problem*. Stockholm: SNS förlag.

12. Appendix A: Enkätbrev och frågor

Stockholm 2006-08-13

Ditt svar kan vara värt miljoner.

Hej.

Vi heter Tom Andersson och Hanna Hjalmarson. Vi är forskare på Stockholms universitet och genomför en undersökning om hur unga väljare ser på valet den 17 september. Vi hoppas att du kan svara på några korta frågor.

Du är en av 1500 personer som vi skriver till. Vi har fått ditt namn och din adress genom ett slumpmässigt urval.

Som tack till dem som svarar lottar vi ut 100 trisslotter och 100 biobiljetter. Du har minst en chans på fem att vinna om du svarar.

Allt du behöver göra är att svara på några påståenden på baksidan.
Lägg sedan brevet med dina svar i det bifogade kuvertet.
Klistra igen och lägg kuvertet på brevlådan.
Frimärke behövs inte.

Om du har tur kan du alltså vinna ett biobesök eller pengar. Hur det än går är dina svar viktiga och värdefulla för vår forskning.

Vi gör bara statistik av dina och andras svar. Ingen annan än vi får reda på vad du har svarat. Vi behandlar alla svar anonymt och konfidentiellt.

Den 30 september kan du, om du vill, ta del av resultatet på följande hemsida:
<http://www.gi-ihr.su.se>.

Om du har några frågor kan du alltid e-posta någon av oss eller ringa:
tom.andersson@gi-ihr.su.se, 070-5944323
hanna.hjalmarson@hhs.se, 076-8241349.

Med vänliga hälsningar
Tom Andersson och Hanna Hjalmarsson

Söndag den 17 september är det val till riksdag, landsting och kommunfullmäktige.

RINGA in de svar, JA eller NEJ, som stämmer in på dig.

Vänligen svara på alla påståenden.

Vad tycker du?

Jag tycker att politik är viktigt.	JA	NEJ
Jag tycker att politik är svårt att förstå.	JA	NEJ
Jag tycker att det är viktigt att rösta.	JA	NEJ
Jag tycker att politik är tråkigt.	JA	NEJ

Har du fått någon information om valet den senaste veckan?

Jag har sett och hört om valet på TV.	JA	NEJ
Jag har hört om valet på radio.	JA	NEJ
Jag har läst om valet i tidningar.	JA	NEJ
Jag har läst om valet på Internet.	JA	NEJ
Jag har fått information från ett parti.	JA	NEJ
Jag har deltagit i ett möte om valet.	JA	NEJ
Jag har hört om valet på annat sätt.	JA	NEJ

Har du diskuterat valet med andra den senaste veckan?

Jag har pratat om valet med min familj.	JA	NEJ
Jag har pratat om valet med vänner.	JA	NEJ
Jag har pratat om valet med arbetskamrater.	JA	NEJ
Jag har pratat om valet med politiker.	JA	NEJ

Vill du veta mer om valet?

Jag vill veta mer om partierna i valet.	JA	NEJ
Jag vill veta mer om hur man röstar i valet.	JA	NEJ
Jag vill veta mer om partikandidaterna.	JA	NEJ

Vad gör du i valet?

Jag röstar på ett parti.	JA	NEJ	VET EJ
Jag röstar på flera partier.	JA	NEJ	VET EJ
Jag röstar på en person.	JA	NEJ	VET EJ
Jag röstar blankt.	JA	NEJ	VET EJ
Jag röstar inte alls.	JA	NEJ	VET EJ

Vem är du?

Jag är medlem i ett politiskt parti.	JA	NEJ
Jag röstade i riksdagsvalet 2002.	JA	NEJ
Jag jobbar.	JA	NEJ
Jag studerar.	JA	NEJ
Jag är hemma med barn.	JA	NEJ
Jag bläddrar i en svensk dagstidning varje dag.	JA	NEJ
Jag känner mig som svensk.	JA	NEJ

13. Appendix B: Intervjuguide

Intervjuad person:	Engagerad: Ja Nej
Förening:	
<p>Hej, jag heter NN och ringer från Stockholms Universitet med anledning av programmet Delaktiga Sverige och aktiviteten valinformation, som er förening fått pengar till från kommunen. Vi har fått i uppdrag av regeringskansliet att utvärdera den här satsningen, så nu skulle jag vilja ställa några frågor till dig om hur arbetet fungerat hittills. Går det bra nu på en gång eller kan jag återkomma senare?</p>	
1) Hur stor är er organisation/förening (anställda/medlemmar)?	
<p>2a) De aktiviteter ni genomförde för att väcka intresse och upplysa om valet den 17 september, vilken var den första? Vilken dag gjordes den? Vilka bjöd ni och hur informerade ni dem? Vilka kom? Var var ni någonstans?</p> <p>2b) Hade ni någon mer aktivitet? Vilken dag gjordes den? Vilka bjöd ni och hur informerade ni dem? Vilka kom? Var var ni någonstans?</p> <p>2c) Gjorde ni något mer? Vilken dag gjordes det? Vilka bjöd ni och hur informerade ni dem? Vilka kom? Var var ni någonstans?</p> <p>2d) Hade ni ytterligare någon aktivitet? Vilken dag gjordes den? Vilka bjöd ni och hur informerade ni dem? Vilka kom? Var var ni någonstans?</p>	
3) Hur planerade ni de/dessa aktiviteten/aktiviteter?	
4) Hur bedömer ni resultatet? Några bra eller dåliga erfarenheter?	
5) Enligt din bedömning: Vilken aktivitet har hittills väckt störst respektive minst intresse? Varför?	
6) Om ni fick göra om någon eller några aktiviteter, hur skulle ni göra då?	
7) Hur organiserar ni arbetet med dessa olika aktiviteter? Hur fungerar planeringen i praktiken? Några bra eller dåliga erfarenheter hittills?	
9) Hur har ni fördelat budgeten på de olika aktiviteterna? Hur använder ni pengar? Tänk om ni hade halva budgeten, vad skulle ni prioritera?	
10) Är medlemmarna mer eller mindre intresserade av valet 2006 än tidigare val? Varför? Varför inte?	

14. Appendix C: Guide till hearings

Utvärderingsenkät för hearing om Valinformation (Delaktiga Sverige)

Namn: _____

Kommun: _____

Kommundel: (om du jobbade lokalt): _____

1. Har lokala händelser haft betydelse för det lokala valdeltagandet?

- Ja
 Nej
 Vet ej

Om ”ja”, vilka? _____

2. Har lokala valfrågor haft betydelse för det lokala valdeltagandet?

- Ja
 Nej
 Vet ej

Om ”ja”, vilka? _____

DEL 1: KOMMUNENS PROJEKTORGANISATION OCH VALINFORMATION

3. Mina arbetsuppgifter i valrörelsen 2006 (flera val möjliga)

- Projektledning och samordning
 Valambassadör eller informatör
 Föreningskontakter
 Produktion av informationsmaterial
 Administration och ekonomi
 Övrigt: _____

4. Hur fördelades statsbidraget i kommunen/området på följande utgiftsområden? Vänligen uppskatta i %.

☐	Projektledning och administration	___ %
☐	Ersättning till informatörer	___ %
☐	Stöd till det lokala föreningslivet	___ %
☐	Produktion av informationsmaterial	___ %
☐	Övrigt: _____	___ %
☐	Vet ej	

5. Hur beskriver du projektorganisationen i din kommun/ditt område?

☐	Klar struktur och klart ledarskap
☐	Oklar struktur men klart ledarskap
☐	Klar struktur men oklart ledarskap
☐	Oklar struktur och oklart ledarskap
☐	Annan beskrivning: _____

6. Ingick du i en projektgrupp som träffades regelbundet?

☐	Ja
☐	Nej

Om "ja", vilken/vilka projektgrupp(er)? _____

Om "ja", upprättades och tillämpades projekt- eller aktivitetsplan(er)? _____

Om "ja", hur många personer var ni? _____

Om "ja", hur många män respektive kvinnor? _____

Om "ja", var minoriteter representerade? _____

Om "ja", hur ofta träffades ni? _____

7. Var ”valdeltagande” ett mätbart mål för projektorganisationen på något sätt?

Ja

Nej

Om ”ja”, hur? _____

8. Var ”kunskap om valet” ett mätbart mål för projektorganisationen på något sätt?

Ja

Nej

Om ”ja”, hur? _____

9. Var ”intresset för valet” ett mätbart mål för projektorganisationen på något sätt?

Ja

Nej

Om ”ja”, hur? _____

10. Jobbade du efter andra mätbara mål för projektorganisationen på något sätt?

Ja

Nej

Om ”ja”, vilka? _____

11. Var vissa valdistrikt prioriterade *i en projektplan* för din kommun eller ditt område?

Ja

Nej

Om ”ja”, vilka? _____

12. Blev vissa valdistrikt prioriterade *i praktiken* i din kommun eller ditt område?

Ja

Nej

Om ”ja”, vilka? _____

13. Var vissa språkgrupper prioriterade *i en projektplan* för din kommun eller ditt område?

Ja

Nej

Om ”ja”, vilka? _____

14. Blev vissa språkgrupper prioriterade *i praktiken* i din kommun eller ditt område?

Ja

Nej

Om ”ja”, vilka? _____

15. Var vissa sociala grupper prioriterade *i en projektplan* för din kommun eller ditt område? Om det går, rangordna: 1 för den mest prioriterade gruppen, 2 för den näst mest, o.s.v.

Generellt resurssvaga grupper, ingen närmare prioritering

Yngre väljare (förstagångsväljare)

Personer med utländsk bakgrund

Personer med funktionshinder, vilka? _____

Annan specifik grupp, vilken? _____

Breda väljargrupper/Ingen prioritering

16. Blev vissa sociala grupper prioriterade *i praktiken* i din kommun eller ditt område? Vänligen rangordna: 1 för den mest prioriterade gruppen, 2 för den näst mest, o.s.v.

- Generellt resurssvaga grupper, ingen närmare prioritering
- Yngre väljare (förstagångsväljare)
- Personer med utländsk bakgrund
- Personer med funktionshinder, vilka? _____
- Annan specifik grupp, vilken? _____
- Breda väljargrupper/Ingen prioritering

17. Hur fungerade planering och fördelning av ekonomiska resurser för informationsinsatser?

- Inga brister.
- Vissa brister
- Vet ej

Om ”vissa brister”, vilka? _____

18. Vilken typ av insats gav bättre respons/feedback? Nämn gärna exempel på baksidan.

- Insatser av främst undervisningskaraktär
- Insatser av främst underhållningskaraktär
- Ingen skillnad
- Vet ej/Ej relevant

19. Vilken typ av insats gav bättre respons/feedback? Nämn gärna exempel på baksidan.

- Utomhusevenemang
- Inomhusevenemang
- Ingen skillnad
- Vet ej/Ej relevant

20. Vilken typ av insats gav bättre respons/feedback? Nämn gärna exempel på baksidan.

- Evenemang med politiker
- Evenemang utan politiker
- Ingen skillnad
- Vet ej/Ej relevant

21. Vilken typ av insats gav bättre respons/feedback? Nämn gärna exempel på baksidan.

- Evenemang med kända personer
- Evenemang utan kända personer
- Ingen skillnad
- Vet ej/Ej relevant

22. Vilken typ av insats gav bättre respons/feedback? Nämn gärna exempel på baksidan.

- Evenemang med drycker/måltider
- Evenemang utan drycker/måltider
- Ingen skillnad
- Vet ej/Ej relevant

23. Hur många valinformatörer arbetade i din kommun eller ditt område? _____

24. Genom vilka kanaler rekryterades valinformatörerna?

- Via arbetsförmedlingen
- Via lokal tidningsannonsering
- Via lokala föreningskontakter
- Via lokala politiska kontakter
- Via lokala skolor
- Andra vägar: _____

25. Efter vilka principer och kriterier rekryterades valinformatörerna?

- Utbildning
- Språkkunskaper
- Erfarenhet av neutralt informationsarbete
- Erfarenhet av politiskt föreningsarbete
- Erfarenhet av opolitiskt föreningsarbete
- Utländsk bakgrund
- Ålder
- Kön
- Andra principer och kriterier: _____

26. Hur fungerade planering och fördelning av arbetsinsatser för valinformatörer och/eller informationsmaterial?

- Inga brister.
- Vissa brister
- Vet ej

Om ”vissa brister”, vilka? _____

27. Hur prioriterade valinformatörerna sin tid? Vänligen rangordna med siffror 1, 2, 3, etc.

- Gator och torg
- Köpcentrum
- Bibliotek
- Skolor
- Arbetsplatser
- Föreningar
- Dörrknackning
- Annat: _____
- Annat: _____

28. Vilken information producerades på svenska med projektmedel?

- Enkla informationsblad och flyers
- Foldrar eller broschyrer
- Affischer (utomhusannonsering)
- Postutskick
- E-postutskick
- Webbsidor
- CD-/DVD-skivor
- SMS och teleutskick
- Annonser i press
- Radioinslag
- TV-inslag
- Annan information: _____
- Annan information: _____

29. Vilken information producerades på andra språk än svenska med projektmedel?

- Enkla informationsblad och flyers på följande språk: _____
- Foldrar eller broschyrer på följande språk: _____
- Affischer (utomhusannonsering) på följande språk: _____
- Postutskick på följande språk: _____
- E-postutskick på följande språk: _____
- Webbsidor på följande språk: _____
- CD-/DVD-skivor på följande språk: _____
- SMS och teleutskick på följande språk: _____
- Tidningsannonser på följande språk: _____
- Radioinslag på följande språk: _____

TV-inslag på följande språk: _____

Annan information: _____

30. Fanns det idéer om eller planer på informationsinsatser eller aktiviteter i projektet som inte förverkligades?

Ja

Nej

Om "ja", vilka och av vilka skäl? _____

Utvärderingsenkät för hearing om Valinformation (Delaktiga Sverige)

Namn: _____

Kommun: _____

Kommundel: (om du jobbade lokalt): _____

DEL II: FÖRENINGSG- OCH ANDRA OMVÄRLDSRELATIONER

31. Enligt vilka generella principer bestämdes storleken på bidrag till föreningslivet?

- Större föreningar mer, mindre föreningar mindre
- Lika mycket till alla
- Bättre förslag mer, sämre förslag mindre
- Annan princip: _____
- Annan princip: _____
- Vet ej

32. Enligt vilka specifika kriterier fördelades bidrag till det lokala föreningslivet?

- Föreningens allmänna syfte
- Föreningens aktivitetsförslag
- Föreningens medlemsprofil
- Föreningens medlemsantal
- Föreningens lokala förankring
- Annat kriterium: _____
- Annat kriterium: _____
- Vet ej

33. Vad avgjorde det lokala föreningslivets engagemang i projektet? Om det går, vänligen rangordna med siffror, 1 för den viktigaste faktorn, 2 för den näst viktigaste, etc.

- Föreningsverksamhetens natur
- Bidragets storlek
- Tidsbegränsningar
- Enskilda ledare eller personer
- Partipolitiska relationer
- Nätverk mellan föreningar
- Lokala nyhetsmedier
- Andra nätverk och relationer
- Annan faktor: _____
- Vet ej

34. Hur fungerade planeringen och fördelningen av stödet till det lokala föreningslivet?

- Inga brister
- Vissa brister
- Vet ej

Om "vissa brister", vilka? _____

35. Hur fungerade kontakterna i övrigt med det lokala föreningslivet?

- Inga brister
- Vissa brister
- Vet ej

Om "vissa brister", vilka? _____

36. Vilken typ av föreningsaktivitet gav bättre respons/feedback? Nämn gärna exempel.

- Aktiviteter av främst undervisningskaraktär
- Aktiviteter av främst underhållningskaraktär
- Ingen skillnad
- Vet ej/Ej relevant

37. Vilken typ av föreningsaktivitet gav bättre respons/feedback? Nämn gärna exempel.

- Utomhusaktiviteter
- Inomhusaktiviteter
- Ingen skillnad
- Vet ej/Ej relevant

38. Vilken typ av föreningsaktivitet gav bättre respons/feedback? Nämn gärna exempel.

- Aktiviteter med politiker
- Aktiviteter utan politiker
- Ingen skillnad
- Vet ej/Ej relevant

39. Vilken typ av föreningsaktivitet gav bättre respons/feedback? Nämn gärna exempel.

- Aktiviteter med kända personer
- Aktiviteter utan kända personer
- Ingen skillnad
- Vet ej/Ej relevant

40. Vilken typ av föreningsaktivitet gav bättre respons/feedback? Nämn gärna exempel.

- Aktiviteter med hemlagade drycker/måltider
- Aktiviteter med inköpta drycker/måltider
- Ingen skillnad
- Vet ej/Ej relevant

41. Fanns det en projektorganisation för löpande föreningskontakter?

- Ja
 Nej
 Vet ej

Om ”ja”, vänligen beskriv organisationen kort: _____

42. Deltog projektledningen i föreningsaktiviteterna?

- Ja
 Nej
 Vet ej

Om ”ja”, hur ofta (%)? _____

43. Var någon i din projektgrupp medlem i någon av de föreningar som deltog i projektet?

- Ja
 Nej
 Vet ej

Om ”ja”, vilken förening? _____

44. Har föreningarna haft problem med att kontakta partipolitiska representanter?

- Ja
 Nej
 Vet ej

Om ”ja”, löste ni problemet? Hur? _____

45. Har föreningarna haft några andra återkommande frågor och problem?

- Ja
- Nej
- Vet ej

Om "ja", vilka frågor och problem? _____

46. Hur många föreningar har redovisat hur bidraget har använts?

- Alla
- 75-100%
- 50-75%
- Ca 50%
- 25-50%
- 0-25%
- Inga
- Vet ej

47. Hur många föreningar har använt bidraget i enlighet med syfte och plan?

- Alla
- 75-100%
- 50-75%
- Ca 50%
- 25-50%
- 0-25%
- Inga
- Vet ej

48. Har föreningarna rapporterat några önskemål för framtiden?

- Ja
 Nej
 Vet ej

Om ”ja”, vilka önskemål? _____

49. Hur bedömer du regeringens styrning av projektet?

- Inga brister
 Vissa brister
 Vet ej

Om ”vissa brister”, vilka? _____

50. Hur bedömer du Justitiedepartementets styrning av projektet?

- Inga brister
 Vissa brister
 Vet ej

Om ”vissa brister”, vilka? _____

51. Hur bedömer du kommunens styrning av projektet?

- Inga brister
 Vissa brister
 Vet ej

Om ”vissa brister”, vilka? _____

52. Hur stor budget har kommunen själv lagt själv på valinformation? _____

53. Hur stor budget har regionen själv lagt själv på valinformation? _____

54. Hur bedömer du samarbetet mellan olika satsningar på mobilisering av väljare på nationell, regional och kommunal nivå?

Inga brister

Vissa brister

Vet ej

Om "vissa brister", vilka? _____

55. Hur bedömer du betydelsen av lokalpressen för projektet?

Ingen betydelse

Viss betydelse

Vet ej

Om "viss betydelse", vilken? _____

56. Hur bedömer du betydelsen av nationella nyhetsmedier för projektet?

Ingen betydelse

Viss betydelse

Vet ej

Om "viss betydelse", vilken? _____

15. Appendix D: Enkät svar

Andel ja-svar (%) i utskick 1 och 2

	UTSKICK 1: 13 augusti	UTSKICK 2: 12 september	SKILLNAD
Antal svar	524	509 (varav en del har svarat två gånger)	
Vad tycker du?			
Jag tycker att politik är viktigt.	92%	91%	-1%
Jag tycker att politik är svårt att förstå.	56%	53%	-3%
Jag tycker att det är viktigt att rösta.	88%	92%	+4%
Jag tycker att politik är tråkigt.	47%	45%	-2%
Vilken information om valet har du fått den senaste veckan?			
Jag har sett och hört om valet på TV.	66%	90%	+24%*
Jag har hört om valet på radio.	41%	49%	+8%*
Jag har läst om valet i tidningen.	73%	85%	+12%*
Jag har läst om valet på Internet.	37%	58%	+21%*
Jag har fått information från ett parti.	31%	75%	+44%*
Jag har deltagit i ett möte om valet.	3%	8%	+5%
Jag har hört om valet på annat sätt.	52%	63%	+11%*
Har du diskuterat valet med andra den senaste veckan?			
Jag har pratat om valet med min familj.	52%	79%	+27%*
Jag har pratat om valet med vänner.	58%	85%	+27%*
Jag har pratat om valet med arbetskamrater.	32%	52%	+30%*
Jag har pratat om valet med politiker.	7%	16%	+9%*
Vill du veta mer om valet?			
Jag vill veta mer om partierna i valet.	75%	59%	-16%*
Jag vill veta mer om hur man röstar i valet.	29%	24%	-5%*
Jag vill veta mer om partikandidaterna.	50%	47%	-3%*
Vad gör du i valet?			
Jag röstar på ett eller flera partier.	90%	91%	+1%
Jag röstar på en person.	17%	34%	+17%*
Jag röstar blankt.	6%	12%	+6%*
Jag röstar inte alls.	7%	10%	+3%*
Vem är du?			
Jag röstade i riksdagsvalet 2002.	36%	39%	+3%
Jag jobbar.	64%	55%	-9%
Jag studerar.	50%	42%	-8%
Jag bläddrar i en svensk dagstidning varje dag.	62%	65%	+3%
Jag känner mig som svensk.	80%	77%	-3%

* signifikant skild från övriga grupper, $p = .1$

** signifikant skild från en av övriga grupper, $p = .1$

Andel ja-svar (%) i grupper med mer eller mindre framgångsrika valinformativaktiviteter

	GRUPP 1: Kommuner med starkare utveckling i valdeltagande BOTKYRKA, DALSED HAPARANDA, MALMÖ GÖTEBORG, STRÖMSTAD	GRUPP 2: Kommuner med svagare utveckling i valdeltagande EDA, HANINGE HUDDINGE, STOCKHOLM SÖDERTÄLJE, ÅRJÄNG	SKILLNAD
Antal svar	467	330	
Vad tycker du?			
Jag tycker att politik är viktigt.	93%	89%	4%*
Jag tycker att politik är svårt att förstå.	52%	59%	7%*
Jag tycker att det är viktigt att rösta.	90%	89%	1%
Jag tycker att politik är tråkigt.	43%	50%	7%*
Har du fått någon information om valet den senaste veckan?			
Jag har sett och hört om valet på TV.	81%	83%	2%
Jag har hört om valet på radio.	40%	46%	6%
Jag har läst om valet i tidningen.	81%	79%	2%
Jag har läst om valet på Internet.	50%	50%	0%
Jag har fått information från ett parti.	60%	61%	1%
Jag har deltagit i ett möte om valet.	6%	5%	1%
Jag har hört om valet på annat sätt.	57%	58%	1%
Har du diskuterat valet med andra den senaste veckan?			
Jag har pratat om valet med min familj.	69%	67%	2%
Jag har pratat om valet med vänner.	75%	74%	1%
Jag har pratat om valet med arbetskamrater.	45%	45%	0%
Jag har pratat om valet med politiker.	14%	10%	4%
Vill du veta mer om valet?			
Jag vill veta mer om partierna i valet.	66%	58%	8%*
Jag vill veta mer om hur man röstar i valet.	27%	19%	8%*
Jag vill veta mer om partikandidaterna.	51%	41%	10%*
Vad gör du i valet?			
Jag röstar på ett eller flera partier.	78%	71%	7%*
Jag röstar på en person.	20%	21%	1%
Jag röstar blankt.	12%	15%	3%
Jag röstar inte alls.	11%	14%	3%
Vem är du?			
Jag röstade i riksdagsvalet 2002.	37%	39%	2%
Jag jobbar.	55%	65%	10%*
Jag studerar.	55%	45%	10%*
Jag bläddrar i en svensk dagstidning varje dag.	65%	62%	3%
Jag känner mig som svensk.	78%	78%	0%

* signifikant skillnad mellan grupper, $p = .1$

16. Appendix E: Lokala rikspolitiker

Genom att jämföra valseدلarna i de tio kommuner med högst valdeltagande med valseدلarna i de tio kommuner med lägst valdeltagande kan vi se i vilken utsträckning kommunerna själva finns representerade på valsedeln i form av riksdagskandidater, om de är högt uppe på listan eller långt ned. Riksdagskandidater jämfördes därefter med listan över vilka som blivit ledamöter eller reserver. Reserver finns för varje riksdagsledamot ifrån dennes valkrets. För partier som har en eller två ledamöter ifrån en valkrets utses tre reserver vilket gör att antalet reserver överstiger antalet ledamöter. Det får ändå anses vara en framgång att ha blivit förste reserv och i denna rapport upphöjs förste reserv till lokal rikspolitiker. Tabellen nedan visar dataunderlaget för analys. Kommunerna är sorterade efter valdeltagandet, med information om antal röstberättigade. Därefter kommer en specifikation av listplaceringen av varje riksdagskandidat från den aktuella kommunen. Kandidater som blev riksdagsledamöter är inramade, liksom den som blev förste reserv (Perstorp). Övriga reserver är streckade. Slutsatsen är att det i princip är lika många riksdagsledamöter/första reserver från kommuner med högt valdeltagande som från kommuner med lågt valdeltagande.

	10 högsta	Valdelt.	Röstber.	Placeringar (valseدلar från icke riksdagspartier ej med)	Led.	Res.
1	Lomma	89,36%	14 337	16 15 21	0	0
2	Vellinge	89,09%	24 157	9 21 11 4 14 17 17 19 17	1	0
3	Danderyd	87,36%	22 299	4 5 15 38 42 4 35 44 8 19 24 49 31	4	0
4	Ekerö	87,33%	16 984	10 35 15 21 29 14 32 14 15 22 25	1	0
5	Vaxholm	86,92%	7 433	7 28 39 36	1	0
6	Öckerö	86,74%	9 249	25 11 20 7 24	0	0
7	Täby	86,41%	44 591	1 17 28 7 23 43 1 13 17 28 17 16	3	2
8	Habo	85,95%	7 300	25 22 8 19 12 25 16 15	0	0
9	Staffanstorp	85,65%	15 101	4 14 11 14 19 7 20	1	1
10	Lidingö	85,26%	31 357	31 37 29 6 14 17 34 48 22 9 13 5 7	0	2
					11	5
	10 lägsta	Valdelt.	Röstber.			
281	Klippan	73,45%	12 142	16 17 9 17 10 20	0	0
282	Perstorp	73,22%	5 207	6 8 12 14 5 2 11	1	1
283	Södertälje	73,12%	56 178	2 41 1 9 32 20 37 6 9 38 43 45 20 2	4	1
284	Ljusdal	73,11%	15 218	5 25 10 17 29 18 6 2 3 9	0	0
285	Övertorneå	71,33%	3 765	14	0	0
286	Botkyrka	71,03%	50 210	18 26 28 29 2 22 9 10 31 6 21 42 3 11 20 30	4	3
287	Strömstad	69,90%	8 150	16 1 4 9 1 23 15 23 16	2	1
288	Årjäng	66,94%	6 867	10 3 15 3	0	2
289	Eda	65,84%	5 724	16	0	0
290	Haparanda	59,53%	6 129	8 7 30 8 21	0	1
					11	9